

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Alicja Kapcia
Dorota Kulesza
Jacek Rudnik

Poradnik
dla dyrektora gimnazjum
Ramowe plany nauczania

Alicja Kapcia & Dorota Kulesza & Jacek Rudnik

**PORADNIK
DLA DYREKTORA
GIMNAZJUM**

Ramowe plany nauczania

Wydawca:

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. +48 22 345 37 00
fax +48 22 345 37 70

Publikacja powstała w ramach projektu „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego”

Nakład: 1000 egz.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Przygotowanie do druku, druk i oprawa:
Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Akty prawne powiązane ze zmianami w ramowych planach nauczania i mające wpływ na organizację pracy gimnazjów	6
3. Podstawa programowa	9
3.1. Kompetencje kluczowe	10
3.2. Cele kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym	11
3.3. Warunki realizacji treści podstawy programowej	13
4. Kalendarz zmian	21
5. Programy nauczania i podręczniki	22
5.1. Program nauczania	22
5.2. Podręcznik nauczania	23
6. Egzamin gimnazjalny	24
6.1. Podstawa prawna	24
6.2. Informator gimnazjalny	24
6.3. Struktura egzaminu	25
7. Projekt edukacyjny	28
8. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w gimnazjum	30
9. Ramowe plany nauczania	33
9.1. Ramowy plan nauczania	33
9.2. Minimalny wymiar godzin na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne	34
9.3. Monitorowanie liczby zrealizowanych godzin	34
9.4. Tygodniowy wymiar godzin	37
9.5. Przedłużenie etapu edukacyjnego uczniom niepełnosprawnym	39
9.6. Szkolny plan nauczania	39
9.7. Obliczanie tygodniowej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w cyklu	39
10. Przykładowe ramówki	43

11. Arkusz organizacyjny.....	51
11.1. Podstawa prawna sporządzania	51
11.2. Załączniki do arkusza organizacji pracy szkoły	52
12. Dobre rady, o czym należy pamiętać.....	63

1. Wstęp

Gospodarka oparta na wiedzy jest porządkiem ekonomicznym, w którym wiedza a nie praca, surowce i kapitał, jest kluczowym zasobem, porządkiem społecznym, dla którego nierówność społeczna oparta na wiedzy jest głównym wyzwaniem...

(P.F. Drucker, The Atlantic Monthly, 1994)

Gimnazja w polskim systemie oświaty pojawiły się 1 września 1999 r., jako główny element reformy edukacji wprowadzanej przez ówczesny rząd. W obecnej chwili szkoły te są już same w „wieku gimnazjalnym”. Dojrzewają wraz z kolejnymi zmianami, a taką było wprowadzenie od roku szkolnego 2009/2010 nowej podstawy programowej i w ślad za nią nowych rozwiązań organizacyjnych – ramowych planów nauczania. Gimnazja zdążyły się już do zmian przyzwyczaić, o czym świadczą chociażby ciekawe rozwiązania organizacyjne, realizowanie projektów edukacyjnych czy wprowadzenie nowych zasad organizowania pomocy pedagogiczno-psychologicznej. W ślad jednak za zmianami programowymi na II i IV etapie edukacyjnym od roku szkolnego 2012/2013 zmieniają się, choć nieznacznie, ramowe plany nauczania także w gimnazjum.

Przybliżając historię zmian i starając się pomóc dyrektorom szkół w ich pracy, w niniejszej publikacji skupiono się na praktycznych poradach, chociażby proponując przykłady szkolnych planów nauczania czy arkuszy organizacyjnych.

Szkoła przeobraża się na naszych oczach, bo wyzwania współczesnego świata zmuszają ją do tego. *Każdy, kto przestaje się uczyć jest stary, bez względu na to, czy ma 20 czy 80 lat. Kto kontynuuje naukę pozostaje młody. Najwspanialszą rzeczą w życiu jest utrzymywanie swojego umysłu młodym* – powiedział kiedyś Henry Ford. Analizując to stwierdzenie można powiedzieć, że tę prawdę o życiu należy przekazywać uczniom, by przekonać ich, jak bardzo istotna jest gotowość do nieustannego uczenia się. Oto prawdziwe wyzwanie współczesnej szkoły – przygotowanie ludzi do uczestniczenia w procesie uczenia się przez całe życie. Warto doskonalić ten proces, pamiętając, że efektywne wdrożenie podstawy programowej, ramowych planów nauczania i innych zmian organizacyjnych nie zależy, na szczęście tylko od dyrektora, ale w dużej mierze jest on za ten proces odpowiedzialny.

2. Akty prawne powiązane ze zmianami w ramowych planach nauczania i mające wpływ na organizację pracy gimnazjów

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o kulturze fizycznej (Dz.U. Nr 97, poz. 801).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2012 r., poz. 204)* oraz dotychczasowe Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 15, poz. 142 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 50, poz. 400).
- Porozumienie pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 6 września 2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii (Dz.Urz. MEN, Nr 4, poz. 20).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 sierpnia 2009 r. w sprawie przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć edukacyjnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy (Dz.U. Nr 139, poz. 1132).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. Nr 89, poz. 730).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz.U. Nr 175, poz. 1042).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz.U. Nr 67, poz. 756 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2008 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz.U. Nr 65, poz. 400 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz.U. Nr 139, poz. 1131).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. Nr 228, poz. 1487).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U. Nr 46, poz. 432 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. Nr 23, poz. 225 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz.U. Nr 26, poz. 232 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz.U. Nr 57, poz. 361).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne

zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. Nr 214, poz. 1579).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców (Dz.U. Nr 61, poz. 306).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. Nr 56, poz. 506).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki (Dz.U. Nr 3, poz. 28).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz.U. Nr 175, poz. 1086).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz.U. Nr 13, poz. 125).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. Nr 135, poz. 1516).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 grudnia 2010 r. w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania (Dz.U. Nr 6, poz. 23).

3. Podstawa programowa

Jednym z filarów przeprowadzanych strukturalnie zmian w polskim systemie edukacji było wprowadzenie nowej **podstawy programowej** kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz.U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17), która zaczęła obowiązywać w roku szkolnym 2009/2010 w przedszkolach, klasie I szkoły podstawowej i klasie pierwszej gimnazjum. Nowy dokument jest fundamentem kształcenia, bo określa nie tylko zagadnienia programowe (rozpisane za pomocą celów ogólnych i treści szczegółowych poszczególnych zajęć edukacyjnych), ale i standardy egzaminacyjne. Napisany jest językiem wymagań i dostarcza wiedzy o tym, jaki powinien być efekt kształcenia po danym etapie edukacyjnym.

Podstawa programowa powinna być pierwszym dokumentem, jaki bierze do ręki dydaktyk przedmiotu, kiedy zastanawia się nad wyborem programu nauczania – optymalnym dla danego zespołu klasowego w konkretnych warunkach organizacyjnych szkoły. Być może zdecyduje się na napisanie własnego programu, który pozwoli efektywnie poprowadzić i zrealizować własny proces edukacyjny. Nieszczęśliwym zabiegiem wydaje się być dość powszechne wybieranie przez nauczycieli programów nauczania, a także podręczników, które nie uwzględniają specyfiki pracy w konkretnej klasie, konkretnej szkole, konkretnym środowisku. Zbyt często też program wybiera (lub tworzy samodzielnie) nauczyciel indywidualnie, bez konsultacji w zespole przedmiotowym, co w przypadku III etapu edukacyjnego powinno być szczególnie ważne. Stąd często ma się wrażenie, że uczeń „realizuje” nie treści podstawy programowej zapisane w wybranym przez nauczyciela programie, ale podręcznik.

Jednym z ważniejszych zadań nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole przez dyrektora szkoły powinno być zatem monitorowanie nie tylko realizacji, ale – choć to wydaje się oczywiste – znajomości podstawy programowej przez nauczycieli. Zasadne jest, by dydaktyk przedmiotu poznał treść podstawy programowej nie tylko swojego etapu kształcenia, ale w całości. Waga tego zadania została dostrzeżona i jest ono badane podczas monitorowania wdrażania podstawy programowej w losowo wybranych szkołach. Ministerstwo Edukacji Narodowej rozpoczęło monitorowanie placówek w roku szkolnym 2009/2010, czyli pierwszym roku obowiązywania nowej podstawy programowej.

Jak można się dowiedzieć z uzasadnienia do rozporządzenia dotyczącego podstawy programowej praca nad dokumentem musiała odnieść się do strategii edukacyjnej Unii Europejskiej przy uwzględnieniu polityki równości płci, społeczeństwa informacyjnego oraz zrównoważonego rozwoju, a przede wszystkim do Zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie **kompetencji kluczowych** w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).

3.1. Kompetencje kluczowe

O kompetencjach kluczowych zaczęto mówić w Europie pod koniec lat sześćdziesiątych, kiedy to poszukiwano sposobów rozwiązywania problemów edukacyjnych związanych z coraz silniej wpływającym na proces uczenia się rozwojem informacyjnym. Starano się poszukiwać takich nowych treści kształcenia, które w odpowiedni sposób przekazywane, będą mogły nadać przygotować ucznia do następujących w szybkim tempie zmian cywilizacyjnych. Społeczeństwo oparte na wiedzy, funkcjonujące w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej i gospodarczej musiało zbudować nowy model absolwenta, który nie tyle wyposażony jest w wiedzę, ile w umiejętność jej poszukiwania. Taki absolwent musi wiedzieć przede wszystkim, jak ma się uczyć. Za jedne z najważniejszych uznano umiejętności: komunikowania się, pracy zespołowej i rozwiązywania problemów. Podniesienie poziomu kompetencji kluczowych jest obecnie jednym z kilku najważniejszych celów Strategii Lizbońskiej w obszarze edukacji i właśnie dlatego eksponowanie rozwijania tych umiejętności bardzo mocno jest widoczne w podstawie programowej obowiązującej od 2009 roku. W założeniu kompetencje powinny być rozwijane od początku procesu edukacyjnego na każdym poziomie i podczas realizacji każdego przedmiotu. Tylko wtedy będzie można mówić o faktycznym rozwijaniu potrzebnych każdemu człowiekowi umiejętności, które przytoczone zostają poniżej:

1. **Komunikowanie się w języku ojczystym** – obejmuje zdolność do wyrażania i interpretowania myśli, odczuć i faktów w mowie i piśmie; umiejętność uczestniczenia w dyskusjach, słuchania, wypowiedzania się, czytania i kojarzenia informacji, pisemnego wyrażania własnego stanowiska, poglądów, odczuć, adekwatnego do sytuacji i kontekstu; także dyspozycje do krytycznego i konstruktywnego dialogu, gotowość do wymiany myśli z innymi.
2. **Komunikowanie się w języku obcym** – w zasadzie obejmuje analogiczne umiejętności do posiadanych w języku ojczystym, oczywiście zróżnicowane w zależności od liczby języków obcych, ponadto jednak zwraca uwagę na wyrobienie dyspozycji do poznawania różnic kulturowych i do komunikowania się pomiędzy kulturami.
3. **Myślenie matematyczne i umiejętność rozumowania w kategoriach nauk przyrodniczych, obycie z zagadnieniami technicznymi** – umiejętność myślenia matematycznego i wykorzystywania jego elementów w rozwiązywaniu codziennych problemów wchodzi w zakres podstawowych dyspozycji potrzebnych w życiu; także znajomość i obycie z pewnym trybem rozumowania w działalności naukowej są niezbędne do rozumienia współczesnego świata i towarzyszących mu przekazów; ważna jest twórcza i krytyczna postawa wobec nauki.
4. **Umiejętność posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi (ICT)** i wykorzystywania ich na co dzień, a także wykształcenie odpowiedzialności w posługiwaniu się mediami elektronicznymi.
5. **Umiejętność uczenia się** – obejmuje dość rozległy zespół dyspozycji, które mają zapewnić pewną łatwość zdobywania dalszej wiedzy, poczynając od wykształcenia poczucia zaufania do własnych możliwości i motywacji do pogłębiania umiejętności, poprzez umiejętność określenia potrzeb własnego rozwoju w danej sytuacji, po umiejętność zorganizowania sobie własnego pola działania w tym zakresie i korzystania z istniejących udogodnień, a także umiejętność kojarzenia ze sobą różnych dziedzin wiedzy.

6. **Umiejętności społeczne, współpracy z innymi, także obywatelskie i międzykulturowe** – obejmują zagadnienia od podstawowych zasad pracy w grupie, rozwiązywania konfliktów i osiągnięcia konsensusu, przez wyczulenie na różnice kulturowe, po umiejętności i rozumienie potrzeby uczestniczenia w większych formach współpracy, znajomość praw człowieka, szacunek dla innych, świadomość własnej tożsamości w wymiarze lokalnym, narodowym, europejskim.
7. **Przedsiębiorczość** – rozumiana bardzo szeroko jako umiejętność przekuwania pomysłów w czyny, twórczego podejścia do otaczającej rzeczywistości, podejmowania i kalkulowania ryzyka, zarówno w sprawach zawodowych, jak i w codziennych; umiejętność zaplanowania różnego kalibru przedsięwzięć i kierowania nimi.
8. **Ekspresja kulturalna** – czyli umiejętność odczytywania podstawowych znaków dziedzictwa kultury jako ważny aspekt poczucia tożsamości, również odniesienie do własnej lub innych twórczej ekspresji i jej różnorodności, znaczenie estetyki w codziennym życiu¹.

3.2. Cele kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym

Nowa struktura edukacyjna zakłada połączenie w całość programową III (gimnazjum) i IV (szkoły ponadgimnazjalne) etapu edukacyjnego. W ten sposób niweluje się zasadę powtarzania niektórych treści programowych kształcenia ogólnego kosztem innych, co przekładało się na częstą praktykę nienadążania z realizacją materiału tuż przed maturą. Za najważniejsze cele kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym uważa się:

- 1) *przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;*
- 2) *zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;*
- 3) *kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.*

Wymienia się też najważniejsze umiejętności zdobywane przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym wprost odnoszące się do przytoczonych powyżej umiejętności/kompetencji kluczowych.

Twórcy podstawy programowej sformułowali też cele odnoszące się do pracy indywidualnej każdego nauczyciela, jakimi są:

- kontynuowanie kształcenia umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałości o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów;
- przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym poprzez stwarzanie im warunków do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów;
- wychowanie uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

¹ *Społeczeństwo w drodze do wiedzy. Raport o stanie edukacji 2010, Warszawa 2011*

Podkreśla się rangę dobrze wyposażonej, nowoczesnej **biblioteki szkolnej**, rozumianej również jako centrum zarządzania informacjami, w której każdy nauczyciel, w miarę możliwości, powinien praktycznie przygotowywać ucznia do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji. O spełnianie tego zadania pytani są nauczyciele gimnazjum w arkuszu monitorowania wdrażania podstawy programowej.

Nauczyciel przygotowujący swój indywidualny plan pracy, nie może zapominać o tym, że podstawa programowa III i IV etapu edukacyjnego odnosi się do treści poprzednich etapów kształcenia, co oznacza, a warto to jeszcze raz podkreślić, że nauczyciel w gimnazjum powinien znać podstawę programową swojego przedmiotu dla szkoły podstawowej – ma w tym przypadku wiedzę, do czego może się odwoływać. Podobnie z treściami z IV etapu – nauczyciel w gimnazjum przygotowuje swojego ucznia nie tylko do egzaminu gimnazjalnego, ale również do matury, dlatego pożądana jest znajomość treści z tego poziomu edukacyjnego.

Poniżej tabela ilustrująca nauczane przedmioty na III i IV etapie edukacyjnym:

nazwa przedmiotu	III etap edukacyjny	IV etap edukacyjny	
		zakres podstawowy	zakres rozszerzony
język polski	☐	☐	☐
języki obce nowożytne	☐	☐	☐
wiedza o kulturze		☐	
muzyka	☐		
historia muzyki			☐
plastyka	☐		
historia sztuki			☐
język łaciński i kultura antyczna			☐
filozofia			☐
historia	☐	☐	☐
wiedza o społeczeństwie	☐	☐	☐
podstawy przedsiębiorczości		☐	
geografia	☐	☐	☐
biologia	☐	☐	☐
chemia	☐	☐	☐
fizyka	☐	☐	☐
matematyka	☐	☐	☐
informatyka	☐	☐	☐
wychowanie fizyczne	☐	☐	
edukacja dla bezpieczeństwa	☐	☐	
wychowanie do życia w rodzinie	☐	☐	
etyka	☐	☐	
język mniejszości narodowej lub etnicznej	☐	☐	☐
język regionalny – język kaszubski	☐	☐	☐

Przedmioty uzupełniające nauczane na III i IV etapie edukacyjnym

nazwa przedmiotu	III etap edukacyjny	IV etap edukacyjny
zajęcia artystyczne	☐	☐
historia i społeczeństwo		☐
ekonomia w praktyce		☐
przyroda		☐
zajęcia techniczne	☐	

Analizując przywoływany kilkakrotnie arkusz monitorowania wdrażania podstawy programowej, zwraca się uwagę na wyraźne akcentowanie sposobów realizowania treści podstawy przez nauczycieli poszczególnych przedmiotów. Nie sposób zapomnieć o tym, że nauczyciel ma prawo wyboru metodyki nauczania, jednak z punktu widzenia zachodzących zmian, które znacząco wpływają na angażowanie uczniów w proces edukacyjny, warto rozważyć propozycje realizowania treści programowych w sposób formułowany w podstawie programowej. Trzeba sobie zdawać sprawę, że realne możliwości organizacyjne szkoły mogą być bardzo różne, jednak wysiłek podjęty w celu zdiagnozowania zasobów placówki i podjęcia przynajmniej próby zmiany może sprawić, że nauczanie stanie się przyjaźniejsze i efektywniejsze. Okres gimnazjalny to dla większości uczniów czas wykorzystywany do pierwszych prób usamodzielniania się, budowania indywidualnej ścieżki edukacyjno-zawodowej. Szczególnie więc istotne jest, by nowe przedmioty nauczane były w atrakcyjnej dla ucznia formie. Zachęcony w ten sposób, może odkryć lub rozwinąć swoje zainteresowania, wzmocni umiejętność aktywnego włączania się w proces uczenia, by w konsekwencji podejmować odpowiedzialne wybory dotyczące planowania dalszego życia.

3.3. Warunki realizacji treści podstawy programowej

Trzeba przyznać, że codzienną praktyką szkolną było i jest myślenie o podziale godzin w taki sposób, by przede wszystkim był on dopasowany do możliwości kadrowo-organizacyjnych szkoły. Jest to warunek *sine qua non* i kiedy szkoła jest uzależniona od niego tak naprawdę niewiele można zrobić. Jednakże w nowym myśleniu o organizacji pracy szkoły powinno się też wziąć pod uwagę fakt, że zalecane warunki realizacji treści programowych są istotne z punktu widzenia efektywności procesu edukacyjnego. Może więc warto, tworząc nowy podział godzin, zastanowić się nad tym czy jednak nie uda się odejść od starych przyzwyczajęń i – jeśli na to pozwalają możliwości organizacyjne placówki – stworzyć warunki np. do wyjścia z uczniami w teren na lekcjach geografii. Zaglądając do arkusza monitorowania podstawy programowej można dostrzec, że właśnie dostosowanie szkoły do częstszego stosowania określonej metodyki przedmiotowej lub warunków realizacji treści programowych jest traktowane ze szczególną uwagą.

Język polski

Wskazanymi metodami nauczania, za pomocą których wprowadza się nowe treści nauczania, są w przypadku języka polskiego metody aktywizujące, angażujące uczniów do czynnego uczestnictwa w poznawaniu świata lektur, wartości, archetypów, symboli,

czy kontekstów ułatwiających poruszanie się w obszarze kultury. Wymienia się m.in. następujące metody aktywizujące:

- dyskusja,
- debata,
- drama,
- projekt edukacyjny,
- happening,
- prezentacja,
- symulacja,
- burza mózgów,
- metaplan,
- drzewko decyzyjne.

Wskazuje się również na potrzebę uwzględniania indywidualnych potrzeb ucznia i proponuje organizowanie zajęć *zwiększających szanse edukacyjne dla uczniów mających trudności w nauce języka polskiego oraz dla uczniów, którzy mają szczególne zdolności – językowe, literackie, kulturowe*. Szkoła, w miarę swoich możliwości organizacyjnych, stara się podejmować przedsięwzięcia umożliwiające uczniom uczestnictwo w świecie kultury, w tym wyjazdy do teatru, kina, na koncerty, do muzeum.

Języki obce

Formułując cele związane z nauczaniem języków obcych uznano, że najważniejsze jest skuteczne porozumiewanie się w języku obcym, tak w mowie, jak i w piśmie. Podstawa programowa wprowadza do gimnazjum dwa poziomy nauczania: III.0 (dla początkujących) i III.1. (dla kontynuujących naukę). Wprowadza się podział na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z języków obcych nowożytnych, z tym że przy podziale na grupy należy uwzględnić stopień zaawansowania znajomości języka obcego nowożytnego. Szkoła może dokonywać podziału na grupy wg ustalonych wewnętrznie zasad, np. na podstawie testu predyspozycji językowych lub innego testu diagnostycznego. Zajęcia mogą być prowadzone w grupach oddziałowych, międzyoddziałowych lub międzyklasowych liczących do 24 uczniów. W szkołach (począwszy od gimnazjum) liczących nie więcej niż dwa oddziały jest możliwa realizacja takich zajęć w grupie nie mniejszej niż 7 uczniów. Treści podstawy z języków obcych mogą być również realizowane, np.:

- w formie lekcji z native speakerem,
- podczas oglądania filmów, programów w oryginalnej wersji językowej,
- korzystanie z programów komputerowych (interaktywnych, multimedialnych),
- za pomocą gier językowych,
- poprzez odsłuchiwanie nagrań,
- podczas wymian młodzieżowych.

Muzyka

Nadając właściwe znaczenie powiedzeniu, że *muzyka łagodzi obyczaje* warto kształtować i rozbudzać wrażliwość muzyczną młodych ludzi poprzez umiejętnie skonstruowany program nauczania muzyki, pozwalający uczniom na bierny lub czynny kontakt z nią. Stąd warto zwrócić uwagę, w jakim zakresie należy wspomóc nauczyciela muzyki w wyposażeniu/doposażeniu biblioteki muzycznej (nuty, śpiewniki, nagrania muzyczne, programy i filmy muzyczne). Zakup instrumentu/ów może być powiązany z realizowanymi

w szkole zajęciami artystycznymi, podobnie jak inwestycja w programy komputerowe umożliwiające np. proste napisanie ścieżki dźwiękowej.

Plastyka

Program nauczania plastyki powinien przygotowywać młodych ludzi do świadomego odbioru dzieł sztuki, uwrażliwiać plastycznie, dawać przestrzeń do wyrażania własnej ekspresji twórczej. Nauczyciel powinien mieć możliwość korzystania nie tylko z tradycyjnych zbiorów reprodukcji, czy albumów, ale również ze sprzętu multimedialnego, dzięki któremu może uczniom zaproponować wirtualną wycieczkę do muzeum, bo z takimi propozycjami coraz częściej można się spotkać w Internecie.

Zajęcia artystyczne

Zajęcia artystyczne wprowadzone do ramówki jako przedmiot uzupełniający, mogą stanowić nie tylko bardzo dobrą propozycję rozwijania uzdolnień artystycznych uczniów, ale także skutecznie promować placówkę. Szkoła ma pełną dowolność w przygotowaniu dla uczniów propozycji tych zajęć, biorąc pod uwagę oczywiście swoje możliwości organizacyjne, może też włączyć w podejmowanie decyzji samych uczniów. Dobrą praktyką jest np. zaplanowanie muzyki i plastyki w klasie I, aby uczniowie przy pomocy nauczyciela mogli się zastanowić, jakiego rodzaju zajęcia najchętniej wybiorą w roku następnym. Mogą to być wtedy np. zajęcia artystyczne: muzyczne lub plastyczne. Często atrakcją jest dla uczniów program przygotowany specjalnie dla nich i uwzględniający ich indywidualne sugestie. Propozycją może być nauka gry na gitarze czy na perkusji, zajęcia wokalne lub w przypadku zajęć plastycznych nauka grafiki komputerowej, malarstwo lub warsztaty tworzenia biżuterii artystycznej. Innym wariantem zajęć artystycznych mogą być np. warsztaty teatralne lub filmowe.

Realizację zajęć z bloku „artystycznych” (muzyka, plastyka i zajęcia artystyczne) warto potraktować jako możliwość rozwijania wrażliwości artystycznej młodych ludzi z jednej strony, z drugiej – szansę na identyfikację uzdolnień tak ważną w momencie kształtowania się w nich indywidualnych ścieżek rozwoju.

Wiedza o społeczeństwie

Przedmiot *wiedza o społeczeństwie* ma bardzo duże znaczenie w kształtowaniu wśród uczniów postaw obywatelskich ważnych dla wzmacniania w nich potrzeby budowania współodpowiedzialności społecznej. Zaleca się, aby szkoła tak planowała proces edukacyjny, by uczniowie:

- 1) *mieli dostęp do różnych źródeł informacji i różnych punktów widzenia;*
- 2) *wykorzystywali zdobywane wiadomości i umiejętności obywatelskie w życiu codziennym;*
- 3) *uczyli się planować i realizować uczniowskie projekty edukacyjne;*
- 4) *brali udział w dyskusjach i debatach na forum klasy, szkoły i w innych sytuacjach społecznych;*
- 5) *pracowali nad rozwiązywaniem wybranych problemów swego otoczenia i szerszych społeczności;*
- 6) *mieli realny wpływ na wybrane obszary życia szkoły, m.in. w ramach samorządu uczniowskiego;*
- 7) *brali udział w życiu społeczności lokalnej;*

- 8) *nawiązywali kontakty i współpracowali z organizacjami społecznymi i instytucjami publicznymi;*
- 9) *uczestniczyli w obywatelskich kampaniach i działaniach oraz korzystali z różnych form komunikowania się w sprawach publicznych;*
- 10) *budowali swoje poczucie wartości i sprawstwa w życiu społecznym oraz zaufanie do innych.*

Dodatkowo szczególny nacisk kładzie się na metodę realizacji treści nauczania, bowiem około 20% treści określonych w podstawie programowej III etapu edukacyjnego powinno być realizowanych metodą projektu edukacyjnego.

Nauki przyrodnicze (geografia, biologia, fizyka, chemia)

Założeniem podstawy programowej w obszarze przedmiotów matematyczno-przyrodniczych jest przede wszystkim przeniesienie ciężaru z wiedzy encyklopedycznej na praktyczne obserwowanie otaczającego świata i uczenie tego, co człowiekowi może być użyteczne w życiu codziennym i jego działalności, tak by mógł w nim sprawnie funkcjonować. Kładąc nacisk na wsparcie procesu edukacyjnego technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi, wychodzi się naprzeciw wszelkim metodom poszukującym, rozwijającym aktywność intelektualną. Pozwalają one na samodzielne dochodzenie do wniosków, formułowanie tez badawczych, wiążą ucznia emocjonalnie z wykonywanym zadaniem. Aktywnościami ucznia w ramach przedmiotów przyrodniczych powinny być:

- obserwowanie i mierzenie,
- doświadczanie,
- eksperymentowanie,
- dokumentowanie i prezentowanie,
- stawianie pytań i poszukiwanie odpowiedzi.

Do metod aktywizujących uczniów zaliczyć można np.:

- dyskusję,
- obserwację,
- pomiar,
- metody problemowe,
- gry dydaktyczne.

Podstawa programowa wyraźnie odchodzi od nauczania spiralnego na rzecz liniowego, tzn. zniesienia powtarzania treści kształcenia na rzecz ich poszerzania i podkreśla, że sprawdzanie wiedzy ucznia powinno odbywać się jak najczęściej w oparciu o treści nauczone wcześniej, w tym na wcześniejszym etapie edukacyjnym. Stąd – jeszcze raz można wyraźnie podkreślić, jak istotna jest znajomość wśród nauczycieli podstawy programowej swojego przedmiotu od początku do końca. W przypadku każdego z przedmiotów z bloku przyrodniczego akcentuje się rangę obserwacji świata w terenie, w okolicy najbliższej uczniowi, by nieustannie przekonywać go, że zdobywana wiedza i kształtowane umiejętności wiążą się w sposób praktyczny z tym, co młodego człowieka otacza i wpływa na jego życie. Arkusz monitorowania podstawy programowej zwraca uwagę wszystkim nauczycielom przedmiotów przyrodniczych na to, czy:

- prowadzili obserwacje (w terenie, mikroskopowe),

- poznawali zasoby regionu,
- wykonywali ćwiczenia w terenie,
- uczestniczyli w wycieczkach dydaktycznych,
- przeprowadzali doświadczenia,
- obserwowali pokazy i demonstracje wykorzystywane przez nauczyciela,
- oglądali filmy dydaktyczne,
- uczestniczyli w zajęciach z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Jeśli możliwości organizacyjne szkoły na to pozwalają można te przedmioty blokować. Warto jednak pamiętać o tym, że tylko rzetelna praca zespołowa nauczycieli, polegająca na przyglądnięciu się treściom programowym tak, by móc je łączyć ze sobą z pożytkiem dla uczących się, będzie zmierzać do określonych w podstawie programowej celów.

Geografia

Koncepcja nieco innego podejścia do nauczania geografii na III etapie edukacyjnym związana jest z potrzebą kształtowania u uczniów umiejętności korzystania z różnego rodzaju źródeł informacji geograficznej, a następnie z ich analizą, na rzecz ograniczania wiedzy encyklopedycznej. Aby potrzebną wiedzę uczynić łatwiejszą i atrakcyjniejszą w odbiorze przenosi się akcent z geografii ogólnej (fizycznej i społeczno-ekonomicznej) na tę najbliższą uczniowi – czyli regionalną. Otoczenie, w jakim uczeń żyje powinno stać się dla niego swoistym punktem wyjścia, by odnosząc się do tego, co uczniowi najlepiej znane, czyli od najbliższej okolicy, poszerzać swoją wiedzę o treści dotyczące Polski i świata. Na podstawie wybranych regionów, uczeń będzie poznawał podstawy geografii ogólnej, zróżnicowanie środowiska przyrodniczego, zróżnicowanie społeczno-kulturowe regionów oraz sposoby gospodarowania człowiekiem w świecie. Jak już wcześniej wspomniano zaleca się, aby uczniowie mogli odbywać obserwacje w terenie, można też realizować treści podstawy programowej w trakcie wycieczek krajoznawczo-turystycznych.

Biologia

Nauczanie biologii na III etapie edukacyjnym powinno być ukierunkowane na:

- poznawanie przez ucznia metodyki prowadzenia badań biologicznych,
- stworzenia warunków w szkole do samodzielnego planowania i wykonywania doświadczeń biologicznych,
- prowadzenia obserwacji ze szczególnym uwzględnieniem obserwacji mikroskopowych.

Jeśli tylko możliwości finansowe szkoły na to pozwalają, warto zabiegać o wyposażenie pracowni w podstawowy sprzęt laboratoryjny, mikroskopy i preparaty, tak aby uczniowie nie tylko mogli obserwować nauczyciela w działaniu, ale sami, jak najczęściej aktywnie wykonywali doświadczenia. I znów – podkreślając niezmiennie, że proces planowania procesu dydaktycznego musi oczywiście uwzględniać możliwości szkoły i zwykłe realia środowiskowe, powinno się zadbać, by uczniowie mieli szansę odbywania wycieczek w terenie (jest to ważne szczególnie podczas realizacji takich działań jak ekologia i różnorodność organizmów). Podczas rozwijania umiejętności prowadzenia samodzielnych obserwacji w terenie, ważne jest wyposażenie ucznia w klucze do oznaczania gatunków. Wskazane jest planowanie wycieczek do muzeów przyrodniczych,

ogrodu botanicznego lub ogrodu zoologicznego wspomagających realizację materiału z botaniki i zoologii.

Chemia

Przekonując uczniów do stwierdzenia, że w życiu mają prawie codziennie do czynienia z praktycznym wykorzystaniem wiedzy i umiejętności zdobywanych na lekcjach chemii nauczyciel tego przedmiotu powinien jak najczęściej korzystać z substancji i produktów codziennego użytku do przeprowadzania doświadczeń i obserwacji na lekcji. Czas wygoszparowany na eksperymentowanie, metody aktywizujące i realizowanie projektów edukacyjnych z pewnością nie będzie zmarnowany. To, co dla ucznia powinno być najważniejsze to:

- projektowanie, przeprowadzanie i interpretowanie prostych doświadczeń chemicznych,
- wyjaśnianie zjawisk życia codziennego w oparciu o procesy chemiczne,
- klasyfikowanie, opisywanie, porównywanie, wyjaśnianie procesów chemicznych, aby rozwijać ciekawość poznawczą i myślenie przyrodnicze.

Szczególnie chyba na zajęciach chemicznych uczeń może doświadczyć satysfakcji, kiedy nauczyciel stworzy mu szansę wykonania ćwiczenia adekwatnego do jego możliwości, a umożliwiającego samodzielne zdobywanie wiedzy. Proces dydaktyczny znakomicie uzupełniają też filmy i programy edukacyjne, podczas których można obejrzeć skomplikowane procesy chemiczne, niemożliwe do zrealizowania w warunkach szkolnych.

Fizyka

Fizyka wcale nie musi być traktowana jako jeden z najtrudniejszych przedmiotów dla ucznia, jeśli tylko od samego początku omawiane zagadnienia ilustrować się będzie realnymi przykładami (w postaci np. opisu, filmu, pokazu, demonstracji). Do dobrych przykładów należy przygotowanie lekcji z kilkuminutowym chociażby fragmentem filmu adekwatnego do realizowanego tematu. Warto również zastanowić się nad takim zaplanowaniem lekcji fizyki, by rozpocząć jej kurs dopiero w II klasie gimnazjum (po 2 godziny w klasie II i III), aby uczniowie podczas lekcji matematyki ćwiczyli niezbędne umiejętności potrzebne im później do wykonywania np. przekształcania wzorów. Nauczanie fizyki powinno być ukierunkowane na:

- wykorzystanie wielkości fizycznych do opisu poznanych zjawisk lub rozwiązywania prostych zadań obliczeniowych,
- przeprowadzanie doświadczeń i wyciąganie wniosków z otrzymanych wyników,
- prezentowanie wyników własnych obserwacji, eksperymentów i przemyśleń,
- wykorzystanie wiedzy fizycznej w praktyce życia codziennego.

Podczas nauki w gimnazjum od ucznia wymaga się działań badawczych. W treściach programowych przedmiotu fizyka jest zapisanych 14 doświadczeń, z których uczeń powinien wykonać samodzielnie nie mniej niż połowę. Reszta powinna być wykonana dla całej grupy bądź przez wyznaczonego ucznia, bądź przez samego nauczyciela. Intuicyjne rozumienie zjawisk fizycznych i poprawne posługiwanie się definicjami staje się istotniejsze z punktu widzenia celów programowych niż ścisłe definiowanie przez ucznia wielkości fizycznych. W zaleceniach czytamy wprost, iż *wielkości wektorowe należy ilustrować graficznie, nie wprowadzając definicji wektora. Nie wymaga się wpro-*

wadzenia pojęcia pola elektrycznego, magnetycznego i grawitacyjnego do opisu zjawisk elektrycznych, magnetycznych i grawitacyjnych. Należy wykonywać jak najwięcej doświadczeń i pomiarów, posługując się możliwie prostymi i tanimi środkami (w tym przedmiotami użytku codziennego).

Matematyka

Zalecenia dotyczące przedmiotu matematyka odnoszą się przede wszystkim do diagnozowania w szkole stopnia opanowania umiejętności matematycznych uczniów, a co za tym idzie organizowania adekwatnie do potrzeb wynikających z przeprowadzonej diagnozy zajęć zwiększających szanse edukacyjne dla uczniów mających trudności w nauce matematyki oraz dla uczniów, którzy mają szczególne zdolności matematyczne. Biorąc pod uwagę fakt, że matematyka obok języka ojczystego i języka obcego, jest obowiązkowym przedmiotem egzaminacyjnym – tak na etapie gimnazjum, jak i na egzaminie maturalnym, można się zastanowić podczas układania podziału godzin w klasie III, czy nie warto zwiększyć liczby godzin matematyki np. do końca kwietnia (egzamin gimnazjalny), a zmniejszyć w miesiącach następnych. Godziny dla nauczyciela można uśrednić, podobnie jak to czyni się w szkołach ponadgimnazjalnych.

Informatyka

W nauczaniu informatyki na III etapie edukacyjnym należy zwrócić uwagę, iż określono, by od 1 września 2013 roku uczeń podczas tych zajęć miał do swojej dyspozycji komputer z dostępem do Internetu. Równocześnie należy pamiętać, by liczba uczniów w grupie oddziałowej lub międzyoddziałowej nie była wyższa niż 24. Wymaga to od szkół, a przede wszystkim od organów prowadzących, dostosowania pracowni komputerowych do tego zapisu. Treści programowe dopuszczają wprowadzenie języka programowania (np. Logo lub Pascal), który ma duże walory edukacyjne i może służyć kształceniu pojęć informatycznych. Istotne jest również wykorzystywanie treści programowych innych przedmiotów do kształtowania określonych umiejętności informatycznych (np. sporządzanie wykresów, tworzenie baz danych czy arkuszy kalkulacyjnych). Związana jest z tym ścisła współpraca nauczycieli innych przedmiotów z nauczycielem informatyki.

Wychowanie fizyczne

Jednym z najważniejszych celów lekcji wychowania fizycznego w szkole powinno być promowanie zdrowego stylu życia, nawyku dbania o swoje zdrowie fizyczne, a także przyzwyczajenie do uprawiania sportu możliwie jak najdłużej w dorosłym życiu. Niepokojące sygnały o wzrastającej liczbie uczniów nieuczęszczających na zajęcia wychowania fizycznego można – prawdopodobnie – powiązać z nieatrakcyjnym dla uczniów programem zajęć czy też formułą realizowania treści programowych. Dlatego zasadne jest promowanie tworzenia przez nauczycieli swoich programów dydaktycznych w oparciu o rzetelną diagnozę potrzeb uczniowskich, ich możliwości, warunków szkolnych, ale także sugestii uczniów dotyczących formuły przeprowadzanych zajęć. Szkoły powinny umożliwiać uczniom uczestniczenie nie tylko w zajęciach obowiązkowych, ale również tak rozszerzać swoją ofertę programową, by znalazły się w niej ciekawe zajęcia pozalekcyjne. Zajęcia wychowania fizycznego odgrywają również niebagatelną rolę jako miejsce odkrywania indywidualnych predyspozycji uczniowskich. Często właśnie dobrze zmotywowany przez nauczyciela uczeń odkrywa swój potencjał, który należycie

rozwijany może dobrze ukierunkować go w jego dalszym życiu. Prawodawca formułuje zapis, że *na obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego zajęcia są prowadzone w grupach oddziałowych, międzyoddziałowych lub międzyklasowych liczących do 26 uczniów, a w przypadku oddziałów integracyjnych i oddziałów specjalnych, liczących nie więcej niż liczba uczniów w danym oddziale*. Zajęcia wychowania fizycznego, w zależności od realizowanej formy tych zajęć, mogą być prowadzone łącznie albo oddzielnie dla dziewcząt i chłopców. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego dopuszcza realizowanie 2 godzin wychowania fizycznego w formie:

- zajęć sportowych,
- zajęć rekreacyjno-zdrowotnych,
- zajęć tanecznych,
- aktywnych form turystyki.

Stwarza to uczniom szansę dopasowania rodzaju zajęć do indywidualnych zainteresowań, ale również poszerza obszar zainteresowań związanych z tzw. kulturą ruchu. Często propozycje szkoły w zakresie realizowania treści programowych wychowania fizycznego, a także dodatkowe formy umożliwiające uczniom aktywność fizyczną stanowią o jej atrakcyjności i popularności. Zalecenia dotyczące realizacji treści zajęć wychowania fizycznego zwracają jeszcze uwagę na jeden aspekt, a mianowicie jak najczęstsze korzystanie przez nauczycieli z możliwości odbywania lekcji na zewnątrz budynku szkolnego. Treści dotyczące edukacji zdrowotnej warto konsultować z zespołem nauczycielskim, uczniami i rodzicami, by stanowiły uzupełnienie rozmów na godzinach wychowawczych, działań profilaktycznych podejmowanych w szkole czy wpisywały się w szkolny program wychowawczy.

Edukacja dla bezpieczeństwa

Edukacja dla bezpieczeństwa została wprowadzona do ramowego planu nauczania w gimnazjum w wymiarze 30 godzin w cyklu edukacyjnym, które mają być kontynuowane w takim samym wymiarze w szkole ponadgimnazjalnej. W ramach tego przedmiotu uczniowie powinni odbyć przysposobienie obronne i zdobyć umiejętności z zakresu zachowania się w sytuacjach kryzysowych, ze szczególnym uwzględnieniem zasad działania ratowniczego. Zajęcia te mogą odbywać się w formie zblokowanej, np. w klasie III w miesiącach po egzaminie gimnazjalnym. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa stanowi, że *podczas zajęć edukacyjnych z edukacji dla bezpieczeństwa obejmujących prowadzenie ćwiczeń w zakresie udzielania pierwszej pomocy w oddziałach liczących więcej niż 30 uczniów obowiązuje podział na grupy*.

Zajęcia techniczne

Podobnie jak w przypadku zajęć artystycznych szkoła może w sposób bardzo indywidualny skonstruować ofertę zajęć technicznych proponowanych uczniowi. Okazuje się, że w niektórych placówkach „reaktywuje się” pracownie techniczne przystosowane np. do zajęć z modelarstwa, krawiectwa lub ... gotowania. Szczególnie te ostatnie zdają się cieszyć bardzo dużą popularnością wśród uczniów. Można zaproponować uczniom zajęcia z elektroniki, fotografii czy montażu filmów. Interesującą propozycją może być

nawiązanie współpracy z lokalnym twórcą ludowym lub próbować „ratować od zapomnienia” stare zawody. Również i w tym przypadku realizacja zajęć może być elastyczna, np. blokowa (4 godziny raz w miesiącu), uwzględniająca możliwości realizowania treści programowych np. za pomocą metody projektu. Nauczyciel ma sporą dowolność w konstruowaniu programu nauczania, warto uwzględnić w nim również propozycje samych uczniów.

Wychowanie do życia w rodzinie

Na III etapie edukacyjnym zajęcia wychowania do życia w rodzinie nie wchodzi do limitu godzin zajęć obowiązkowych i są realizowane wg odrębnych przepisów.

Etyka

Aby umożliwić uczniom wybierającym etykę realizację treści programowych można zastosować takie rozwiązania organizacyjne, by zajęcia odbywały się w grupach różnowiekowych (np. dla wszystkich uczniów danego etapu edukacyjnego). Zajęcia z etyki nie wchodzi do limitu godzin zajęć obowiązkowych.

W przypadku uczęszczania ucznia na zajęcia religii lub etyki, zajęcia wychowania do życia w rodzinie, zajęcia języka mniejszości narodowej, etnicznej lub języka regionalnego, zajęcia z nauki własnej historii i kultury oraz zajęcia sportowe w oddziałach i szkołach sportowych oraz w szkołach mistrzostwa sportowego – wymiar godzin przeznaczonych na realizację tych zajęć określają przepisy, o których mowa w § 4 ust. 2 pkt 1-4 rozporządzenia o ramowych planach nauczania.

4. Kalendarz zmian

Rok szkolny	Początek wdrażania zmienionej podstawy programowej				Kontynuacja dotychczasowej podstawy programowej			
2009/2010	I SP	I GIMNAZJUM			II SP	II GIMNAZJUM		
2010/2011	II SP	II GIMNAZJUM			III SP	III GIMNAZJUM		
2011/2012	III SP	III GIMNAZJUM			IV SP	I LO	I T	I ZSZ
		I EGZAMIN GIMNAZJALNY W NOWEJ FORMULE						
2012/2013	IV SP	I LO	I T	I ZSZ	V SP	II LO	II T	II ZSZ
2013/2014	V SP	II LO	II T	II ZSZ	VI SP	III LO	III T	
2014/2015	VI SP	III LO	III T	III ZSZ			IV T	
	I SPRAWDZIAN W NOWEJ FORMULE	I EGZAMIN MATURALNY W NOWEJ FORMULE						
2015/2016			IV T					

5. Programy nauczania i podręczniki

5.1. Program nauczania

Program nauczania ogólnego obejmuje co najmniej jeden etap edukacyjny i dotyczy przedmiotu, ścieżki edukacyjnej, bloku przedmiotowego lub ich części i może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli:

- 1) stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, określonej w rozporządzeniu, dotyczącym „nowej” podstawy programowej, albo w dotychczasowej podstawie programowej kształcenia ogólnego;
- 2) zawiera:
 - a) szczegółowe cele kształcenia i wychowania,
 - b) treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego,
 - c) sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany,
 - d) opis założonych osiągnięć ucznia, a w przypadku programu nauczania ogólnego uwzględniającego dotychczasową podstawę programową kształcenia ogólnego – opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, określonych w przepisach w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów,
 - e) propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia;
- 3) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego dopuszcza do użytku w danej szkole dyrektor szkoły, na wniosek nauczyciela lub nauczycieli. Nauczyciel może zaproponować program nauczania ogólnego opracowany samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami. Nauczyciel może również zaproponować program opracowany przez innego autora (autorów) lub program opracowany przez innego autora (autorów) wraz z dokonanymi zmianami.

Przed dopuszczeniem programu nauczania ogólnego do użytku w danej szkole, dyrektor szkoły może zasięgnąć opinii:

- 1) nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje wymagane do prowadzenia zajęć edukacyjnych, dla których program jest przeznaczony, lub
- 2) konsultanta lub doradcy metodycznego, lub
- 3) zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego, o których mowa w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznych przedszkola oraz publicznych szkół.

Opinia, o której mowa wyżej zawiera w szczególności ocenę zgodności programu nauczania ogólnego z podstawą programową kształcenia ogólnego i dostosowania programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

Dopuszczone do użytku w danej szkole programy nauczania stanowią szkolny zestaw programów nauczania. Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za uwzględnienie w szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej kształcenia ogólnego ustalonej dla danego etapu edukacyjnego.

5.2. Podręcznik nauczania

Podręcznik przeznaczony do kształcenia ogólnego zawiera usystematyzowaną prezentację wszystkich lub wybranych treści nauczania z zakresu danych zajęć edukacyjnych na danym etapie edukacyjnym, ujętych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, opisanych w szczególności jako przedmiot, ścieżka edukacyjna, blok przedmiotowy lub moduł. Podręcznik do kształcenia ogólnego może zawierać materiały pomocnicze przeznaczone dla ucznia, w szczególności karty pracy, zeszyty ćwiczeń i materiały multimedialne. Podręczniki mogą mieć formę elektroniczną i mogą być umieszczone na nośniku elektronicznym lub w sieci Internet. Podręcznik w formie elektronicznej powinien posiadać instrukcję pracy, system nawigacyjny i wyszukiwawczy, bardzo dobrą czytelność oraz możliwość drukowania.

Podręczniki do kształcenia ogólnego i podręczniki pomocnicze dopuszcza do użytku szkolnego minister właściwy do spraw oświaty i wychowania na wniosek osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Wykazy podręczników zawierają spis podręczników dopuszczonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do użytku szkolnego. Tworzy się między innymi wykazy:

- podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego,
- podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym,
- podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego,
- podręczników pomocniczych przeznaczonych do kształcenia ogólnego dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym,
- podręczników pomocniczych przeznaczonych do kształcenia specjalnego.

Nauczyciel ma prawo wyboru podręcznika spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego. Dyrektor szkoły podaje do publicznej wiadomości, do dnia 15 czerwca, zestaw podręczników, które będą obowiązywać od początku następnego roku szkolnego.

Aby wesprzeć finansowo najgorzej sytuowane rodziny uczniów z pierwszego rocznika reformy, którzy co roku będą musieli nabywać nowe podręczniki, rząd przyjął program *Wyprawka szkolna*.

6. Egzamin gimnazjalny

6.1. Podstawa prawna

Egzamin gimnazjalny przeprowadza się w ostatnim roku nauki w gimnazjum na mocy art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Zakres wiadomości i umiejętności sprawdzanych na egzaminie określa podstawa programowa kształcenia ogólnego wprowadzona Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17). Zasady przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego określają następujące akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2008 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz.U. Nr 65, poz. 400 z późn. zm.).

Podstawę dostosowania formy i warunków egzaminu do indywidualnych potrzeb uczniów niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie stanowią następujące akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz.U. Nr 228, poz. 1489),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. Nr 228, poz. 1490).

6.2. Informator gimnazjalny

Obowiązujący od roku szkolnego 2011/2012 informator o egzaminie gimnazjalnym został opracowany na podstawie upoważnienia zawartego w art. 9a ust. 2 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi, Łomży, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu oraz z Instytutem Badań Edukacyjnych w Warszawie i zawiera istotne informacje dotyczące struktury i przebiegu egzaminu, a także przykładowe pytania i zadania z rozwiązaniami. Wyraźnie jednak zaznaczono, że w zestawach egzaminacyjnych mogą pojawić się pytania i zadania innego typu, a także odnoszące się do innych wymagań edukacyjnych spośród określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Dokument ten jest umieszczony na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej pod adresem: www.cke.edu.pl

6.3. Struktura egzaminu

Wiosną 2012 roku uczniowie gimnazjów po raz pierwszy przystąpią do napisania egzaminu zewnętrznego przygotowanego wg **nowej formuły**.

Egzamin w dalszym ciągu będzie się składał z trzech pisemnych części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej i językowej i będzie sprawdzał opanowanie przez uczniów wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach ogólnych i szczegółowych zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych w trzecim i wcześniejszych etapach edukacyjnych. Przystąpienie do niego będzie warunkiem ukończenia gimnazjum, ale w dalszym ciągu nie określa się limitu punktowego potrzebnego do zdania egzaminu.

Nowa formuła polega na tym, że:

- 1) poszczególne części będą miały inną strukturę;
- 2) zmieni się wygląd zaświadczenia o szczegółowych wynikach egzaminu gimnazjalnego;
- 3) egzamin z języka obcego nowożytnego będzie podzielony na dwa poziomy: podstawowy i rozszerzony;
- 4) prócz dotychczasowych sześciu języków obcych, będzie można zdawać również język ukraiński (ale dopiero od roku 2013/2014).

Część **humanistyczna** w nowej odsłonie to zadania z zakresu języka polskiego oraz zadania z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie. Te pierwsze składać się będą z zadań zamkniętych i otwartych, wśród których znajdzie się dłuższa wypowiedź pisemna. Natomiast zadania z historii i wiedzy o społeczeństwie będą mieć formę zamkniętą.

Analogicznie część **matematyczno-przyrodnicza** składać się będzie z zadań z zakresu matematyki (będą one otwarte lub zamknięte) oraz zadań z zakresu przedmiotów przyrodniczych: biologii, chemii, fizyki i geografii (forma zamknięta). Zadania z przedmiotów przyrodniczych będą zróżnicowane pod względem sprawdzanych wiadomości i umiejętności, poziomu trudności, a także sposobu udzielania odpowiedzi. Będą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Obie części będą trwały łącznie 150 minut (o 30 minut dłużej niż obecnie).

Wyodrębnienie zadań z języka polskiego i matematyki ma na celu umożliwienie w przyszłości porównywania wiedzy i umiejętności uczniów z tych przedmiotów na wszystkich egzaminach zewnętrznych.

W części dotyczącej **języka obcego nowożytnego** uczeń gimnazjum dokona wyboru jednego z siedmiu języków: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego, ukraińskiego (od roku 2013/2014) i włoskiego, z zastrzeżeniem, że uczył się go w gimnazjum jako przedmiotu obowiązkowego. Ta część egzaminu składać się będzie z poziomów: podstawowego i rozszerzonego, z których każdy będzie trwać 60 minut.

Schemat strukturalny nowego egzaminu gimnazjalnego

Zadania na poziomie podstawowym sprawdzą spełnienie wymagań określonych w podstawie programowej dla poziomu III.0, obowiązującego osoby, które rozpoczęły naukę języka obcego w I klasie gimnazjum. Na poziomie rozszerzonym sprawdzane będą wymagania dla poziomu III.1, czyli dla uczniów kontynuujących w gimnazjum naukę języka obcego rozpoczętą w szkole podstawowej. Poziom podstawowy będzie obowiązkowy dla każdego gimnazjalisty, natomiast część egzaminu na poziomie rozszerzonym będzie obowiązkowa dla tych, którzy kontynuowali naukę języka obcego rozpoczętą w szkole podstawowej. Pozostali gimnazjaliści będą mogli przystąpić do poziomu rozszerzonego, jeśli zechcą sprawdzić poziom umiejętności językowych. Jeśli uczniowie będą pisać obydwa poziomy, to oczywiście z tego samego języka.

Deklarację o wyborze języka będą składać dyrektorowi gimnazjum nie później niż do 20 września roku szkolnego, w którym uczeń przystępuje do egzaminu.

Arkusze egzaminacyjne będą nie tylko inaczej konstruowane, ale też i oceniane. Obowiązywać będą rzecz jasna jednolite kryteria, ale sposób oceny zadań wzorowany będzie na wypracowanym systemie oceny arkuszy maturalnych z matematyki. Ważniejsze od tego, co uczeń wie i potrafi, będzie sprawdzenie, czy umie tę wiedzę wykorzystać. Właśnie w tzw. nieczynnościowym systemie oceny punktuje się nie tylko prawidłowo wykonane zadanie, czy odpowiedź na pytanie, ale również to, jak uczeń do rozwiązania dochodził. Po sprawdzeniu prac uczeń otrzyma nowy druk zaświadczenia, który ukaże procentowy i centylowy wynik egzaminu w następujących sześciu zakresach:

- język polski,
- historia i wiedza o społeczeństwie,
- matematyka,
- przedmioty przyrodnicze,
- język obcy nowożytny na poziomie podstawowym,
- język obcy nowożytny na poziomie rozszerzonym.

Dla każdego z powyższych zakresów będą podane dwie liczby: wynik procentowy oraz wynik centylowy.

Wynik procentowy to odsetek punktów (zaokrąglony do liczby całkowitej), które zdający zdobył za zadania mierzące wiadomości i umiejętności z danego zakresu. Na przykład jeśli zdający za zadania matematyczne zdobył 23 punkty spośród 30 możliwych do zdobycia, to uzyska wynik procentowy równy 77.

Wynik centylowy to odsetek liczby gimnazjalistów (zaokrąglony do liczby całkowitej), którzy uzyskali z danego zakresu wynik taki sam lub niższy niż zdający. Na przykład zdający, którego wynik centylowy w zakresie matematyki wynosi 85, dowie się, że 85% wszystkich gimnazjalistów uzyskało za zadania matematyczne wynik taki sam jak on lub niższy, a 15% gimnazjalistów uzyskało wynik wyższy.

7. Projekt edukacyjny

Obowiązek realizowania w szkołach gimnazjalnych projektu edukacyjnego pojawił się w roku szkolnym 2010/2011. Definicja podkreśla podstawowe cechy tej metody, czyli **zespołowe, planowe działanie uczniów, mające na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod**. Dotychczas prowadzone w szkołach projekty były skoncentrowane na realizacji konkretnego działania. Na przykład uczniowie poszukiwali informacji o historii budynku szkoły lub ratusza, a następnie, wykorzystując znalezione fakty, relacje i zdjęcia, przygotowywali wystawę prezentującą wyniki ich pracy. Uczenie metodą projektu wymaga od uczniów zgłębienia kluczowych dla danej dziedziny pojęć i zagadnień, a na koniec zaobserwowania ich w otaczającym świecie. Sprawia to, że uczniowie uczą się, jak się uczyć oraz współpracują w zespołach, poszukując rozwiązania problemów, z którymi stykają się w świecie pozaszkolnym. Problemy te mają zaciekawić uczniów i zaangażować ich w działalność poznawczą. Uczniowie mogą się zastanowić, dlaczego w tym miejscu wybudowano taki budynek, co ich miejscowość zyskała, kiedy on powstał?

Argumentami za wprowadzeniem tej metody jako obowiązkowej w gimnazjum były m.in. wnioski z analizy badań PISA (Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA) udowadniające, że sposób nauczania poprzez przekazywanie dużej ilości wiedzy teoretycznej, nacisk na wiadomości szczegółowe kosztem zrozumienia ich w szerszym kontekście nie przekłada się na właściwe opanowanie rozumowania naukowego. Nacisk na wiadomości szczegółowe kosztem zrozumienia ich w szerszym kontekście, wyuczenie odpowiedzi powoduje, że wiadomości szybko ulegają zapomnieniu i nie zostają wykorzystane podczas ćwiczeń praktycznych. Wiedząc, że zaciekawienie i nauczenie zadawania pytań jest najprostszą drogą rozwoju należy pracować z uczniami takimi metodami, by wykształcić w nich właśnie ową ciekawość świata. Kolejnym argumentem jest przekonanie, że ta metoda pracy sprzyja rozwijaniu kompetencji kluczowych, zwłaszcza przedsiębiorczość i innowacyjność. Zgodnie z wytycznymi Strategii Lizbońskiej, przedsiębiorczość i innowacyjność są postrzegane jako nowe kompetencje kluczowe, które według Komisji Europejskiej powinny być kształtowane na wszystkich szczeblach kształcenia i wpisywać się w ideę uczenia się przez całe życie.

Zmieniające się społeczeństwa, nowe wyzwania stojące przed człowiekiem, inne od dotychczasowych, wymagają zdecydowanie nowego podejścia do celów i zadań edukacji – edukacji na miarę XXI wieku. Zdaniem P.F. Druckera edukacja w społeczeństwie wiedzy powinna między innymi zapewnić każdemu podstawowe umiejętności, które umożliwią uczenie się przez całe życie oraz pobudzą motywację i ukształtują nawyk nieustannego uczenia się, gdyż w nowoczesnym społeczeństwie ludzie muszą przede wszystkim nauczyć się jak się uczyć. To kolejny argument za projektem edukacyjnym. Metoda projektu bardzo dobrze nadaje się do realizowania treści programowych, a zakres tematyczny projektu edukacyjnego może dotyczyć wybranych treści nauczania określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów lub wykraczać poza te treści. Dyrektor i rada pedagogiczna powinni podjąć wiążące decyzje na temat organizacji prac nad projektami edukacyjnymi w zakresie:

- terminu wykonywania tych projektów,

- czasu realizacji projektów,
- ich rodzaju,
- treści programowych, jakie będą obejmować,
- opieki nad zespołami uczniowskimi (wychowawcy klas, nauczyciele wybranych przedmiotów),
- ewentualnego zaangażowania innych nauczycieli np. w formie uczestniczenia w konsultacjach z uczniami,
- formy, terminu i czasu prezentacji,
- dokumentowania wykonanego projektu.

Ponieważ tematyka związana z projektem edukacyjnym jest szeroko omówiona w wielu publikacjach, w tym również dla dyrektorów, podsumowując należy tylko zapamiętać, że:

- projekt może być sposobem na osiągnięcie celów zawartych w podstawie programowej,
- tematykę projektów warto czerpać z otaczającej rzeczywistości ucznia,
- warto stawiać na samodzielność uczniów w formułowaniu lub doprecyzowaniu tematyki projektu,
- projektować należy realnie,
- nauka powinna się zaczynać od małego projektu, do takiego, jakie są możliwości uczniów na danym etapie,
- projekt powinien być dla każdego ucznia – każdy uczeń może wykonać zadanie w zespole projektowym,
- rola nauczyciela jest niesłychanie ważna, ma być osobą wspierającą pracę uczniów,
- proces tworzenia projektu jest często ważniejszy od efektu końcowego.

8. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w gimnazjum

Nowa podstawa programowa zobowiązuje nauczycieli do indywidualizacji pracy z uczniami na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych. Nauczyciele i wychowawcy powinni być bliżej ucznia, rozpoznawać trudności w uczeniu się, indywidualne predyspozycje, zainteresowania i uzdolnienia, a także wspierać ucznia w jego rozwoju. Indywidualizacja pracy dotyczy w szczególności uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym szczególnie uzdolnionych.

Wdrożenie zmian w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej ma na celu zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla ucznia w środowisku jego nauczania i wychowania, wyrównywanie szans edukacyjnych, zwiększenie efektywności udzielanej pomocy w oparciu o zespołową pracę nauczycieli i specjalistów przy współudziale rodziców. Wprowadzane przepisy przewidują również wsparcie dla rodziców w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i edukacyjnych oraz rozwijanie umiejętności kierowania rozwojem dziecka.

Organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach określono w odrębnych przepisach.

Formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej

W szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest organizowana i udzielana w formie:

- uczniom:
 - klas terapeutycznych (z wyjątkiem szkół specjalnych),
 - zajęć rozwijających uzdolnienia,
 - zajęć dydaktyczno-wyrównawczych,
 - zajęć specjalistycznych tj.: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym,
 - zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej,
 - porad i konsultacji;
- rodzicom uczniów i nauczycielom:
 - porad i konsultacji,
 - warsztatów i szkoleń.

Klasy terapeutyczne: organizuje się w szkołach ogólnodostępnych dla uczniów posiadających opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej. Klasa liczy do 15 uczniów. Uczą w tej klasie nauczyciele szkoły (nie są wymagane dodatkowe kwalifikacje) oraz realizowany jest standardowy program z dostosowaniem metod i form zajęć do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów.

Zajęcia rozwijające uzdolnienia: organizuje się dla uczniów szczególnie uzdolnionych przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Prowadzą je nauczyciele posiadający

stosowne kwalifikacje zgodnie z zakresem zajęć. Liczba uczestników zajęć wynosi do 8 uczniów. Zajęcia trwają 45 min.

Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze: organizuje się dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego. Liczba uczestników zajęć wynosi do 8 uczniów. Prowadzone są przez nauczycieli posiadających stosowne kwalifikacje. Zajęcia trwają 45 min.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne: organizowane są dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu. Liczba uczniów w grupie wynosi do 5 osób. Nauczyciele powinni posiadać stosowne kwalifikacje. Zajęcia trwają 60 min.

Zajęcia logopedyczne: organizowane są dla uczniów z zaburzeniami mowy, które powodują zaburzenia komunikacyjne oraz utrudniają naukę. Grupa do 4 osób. Nauczyciele winni posiadać stosowne kwalifikacje. Zajęcia trwają 60 min.

Zajęcia socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym: organizowane są dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne w grupach do 10 osób. Prowadzone są przez nauczycieli posiadających stosowne kwalifikacje. Zajęcia trwają 60 min.

Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej organizuje się w celu wspomagania uczniów gimnazjum w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Zajęcia prowadzą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści.

Wymienione powyżej rodzaje zajęć organizuje się wykorzystując godziny do dyspozycji dyrektora z art. 42 ust. 2 pkt 2a ustawy Karta Nauczyciela.

Uczniowie niepełnosprawni, niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem społecznym

Zajęcia rewalidacyjne organizuje się dla ucznia niepełnosprawnego posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zgodnie z indywidualnym programem edukacyjno-terapeutycznym opracowanym przez zespół nauczycieli, wychowawców i specjalistów powołany przez dyrektora.

Zajęcia resocjalizacyjne organizuje się zgodnie z indywidualnym programem edukacyjno-terapeutycznym dla ucznia niedostosowanego społecznie posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Zajęcia socjoterapeutyczne organizuje się zgodnie z indywidualnym programem edukacyjno-terapeutycznym dla ucznia zagrożonego niedostosowaniem społecznym.

Dyrektor przedszkola lub szkoły ustala zajęcia, które, ze względu na indywidualne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie

oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym, prowadzą lub w których uczestniczą nauczyciele i specjaliści. **Na zajęcia rewalidacyjne dla uczniów niepełnosprawnych należy przeznaczyć co najmniej:**

- w oddziale specjalnym – 1150 godzin na oddział,
- w oddziale ogólnodostępnym lub integracyjnym – 190 godzin na ucznia.

Egzamin gimnazjalny dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminów zewnętrznych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia następuje po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Pedagogicznej.

Opinia rady pedagogicznej jest wydawana na wniosek nauczyciela lub specjalisty, prowadzącego zajęcia z uczniem w szkole i po uzyskaniu zgody rodziców (prawnych opiekunów) albo pełnoletniego ucznia lub na wniosek rodziców (prawnych opiekunów), albo pełnoletniego ucznia. Zmiana weszła w życie w gimnazjach od **01.09.2011 r.**

Opinia dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, w celu dostosowania warunków sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych do ich indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych wydawana będzie do ukończenia przez ucznia szkoły podstawowej. Opinia jest ważna przez wszystkie lata nauki szkolnej.

Opisane powyżej zmiany w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej mają charakter jakościowy i porządkujący sposoby realizacji przez nauczycieli dotychczasowych zadań. Indywidualizacja pracy, współdziałanie wszystkich nauczycieli prowadzących zajęcia z danym uczniem oraz objęcie wsparciem i włączenie do współpracy rodziców pozwalają na opracowanie i realizację spójnego i konsekwentnego planu oddziaływań edukacyjnych lub terapeutycznych.

9. Ramowe plany nauczania

Zmiany od 1 września 2012 r. są konsekwencją wdrożenia w 2009 r. nowej podstawy programowej. W okresie przejściowym (2009/2010 – 2010/2011) w gimnazjum obowiązywały dwie podstawy programowe. **Od 1 września 2011 r. we wszystkich klasach gimnazjum obowiązuje wyłącznie nowa podstawa programowa**, która jest tak napisana, że jej realizacja jest możliwa w ciągu 32 tygodni nauki w każdym roku szkolnym w cyklu kształcenia.

9.1. Ramowy plan nauczania

Ramowy plan nauczania określa:

- minimalny wymiar godzin na danym etapie edukacyjnym przeznaczonych na realizację poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych, w toku których odbywa się nauczanie przedmiotów i bloków przedmiotowych,
- tygodniowy wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla uczniów poszczególnych klas na danym etapie edukacyjnym,
- minimalny wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych na danym etapie edukacyjnym,
- tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych na danym etapie edukacyjnym,
- wymiar godzin do dyspozycji dyrektora stanowiących różnicę między sumą godzin wynikającą z pomnożenia wymiarów godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych przez faktyczną liczbę godzin tych zajęć w poszczególnych latach szkolnych, a sumą godzin poszczególnych obowiązkowych zajęć, które określa rozporządzenie,
- wymiar godzin do dyspozycji dyrektora wynikających art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

W ramowym planie nauczania uwzględniono również zajęcia realizowane zgodnie z odrębnymi przepisami, o których mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia. Są to:

- zajęcia religii i etyki,
- zajęcia wychowania do życia w rodzinie,
- zajęcia języka mniejszości narodowej, etnicznej lub języka regionalnego, zajęcia z nauki własnej historii i kultury oraz zajęcia z nauki geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa,
- zajęcia sportowe w oddziałach i szkołach sportowych oraz szkołach mistrzostwa sportowego.

Ramowy plan nauczania dla gimnazjum, w tym gimnazjum specjalnego, z wyjątkiem gimnazjum specjalnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym jest zawarty w **załączniku nr 3** do rozporządzenia.

W okresie przejściowym w latach 2012/13 i 2013/14 w gimnazjum obowiązywać będą dwa ramowe plany nauczania:

„S” – stary, wynikający z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 15, poz. 142 z późn. zm.).

„N” – nowy, wynikający z nowego rozporządzenia, które będzie obowiązywało od 1 września 2012 r.

Terminarz wprowadzania zmian przedstawia tabela poniżej:

rok szkolny	klasa I	klasa II	klasa III
2011/2012	S	S	S
2012/2013	N	S	S
2013/2014	N	N	S
2014/2015	N	N	N

9.2. Minimalny wymiar godzin na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne

Nowa podstawa programowa i nowe ramowe plany nauczania wymuszają inny sposób podejścia do planowania pracy w gimnazjum. Już w 2009 r. w ramowym planie nauczania, w odróżnieniu od poprzedniej „ramówki”, nie podano tygodniowego przydziału godzin w cyklu kształcenia dla poszczególnych przedmiotów. Określono jednak minimalną liczbę godzin, które muszą być zorganizowane aby zrealizować podstawę programową. Ważne jest zatem takie zaplanowanie realizacji poszczególnych przedmiotów aby w cyklu kształcenia odbyła się co najmniej minimalna liczba godzin określona w rozporządzeniu, jak również minimalna liczba godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych. Wynika z tego konieczność budowania szkolnych planów nauczania od razu na cały cykl, z uwzględnieniem możliwości organizacyjnych i kadrowych szkoły.

9.3. Monitorowanie liczby zrealizowanych godzin

Określając minimalne wymiary godzin na realizowanie poszczególnych zajęć edukacyjnych, ustawodawca zwrócił szczególną uwagę na rzetelne monitorowanie liczby realizowanych w szkole godzin. Stwarza to sytuację, kiedy dyrektor szkoły wspólnie z całym zespołem nauczycieli muszą uświadomić sobie, jak istotne jest dobre planowanie i konsekwencja w realizacji zamierzonych działań edukacyjnych. Wydaje się, że jednym z pierwszych zadań nauczyciela przed rozpoczęciem pracy dydaktycznej z uczniami w danym roku szkolnym powinno być solidne przygotowanie swojego rocznego planu pracy w perspektywie całego etapu edukacyjnego, w powiązaniu z przygotowanym kalendarzem roku szkolnego i ustalonym podziałem godzin. Czasami zdarza się tak, że w danym roku kalendarzowym szczególnie często „wypadają” konkretne dni tygodnia. Rozsądnie zaplanowany podział godzin może wyeliminować skutki niezrealizowanej minimalnej ilości godzin. Kalendarz roku szkolnego zazwyczaj uwzględnia również zwyczajowe święta szkolne i lokalne, udział w imprezach środowiskowych, zawodach sportowych i różnego rodzaju konkursach. To wszystko trzeba mieć na uwadze, kiedy

planuje się pracę szkoły. Z uwagą należy też decydować, w jakim wymiarze i kiedy zaplanować dni wolne od zajęć dydaktycznych, które dyrektor gimnazjum, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu szkolnego, może ustalić w każdym roku szkolnym zgodnie ze zmianą wynikającą z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 października 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U. Nr 186, poz. 1245). Poniżej przykład kalendarza roku szkolnego przygotowany przez dyrektora gimnazjum na rok szkolny 2012/2013.

Kalendarz roku szkolnego 2012/2013

	wrzesień				październik					listopad				grudzień					styczeń			
pn	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21	28
wt	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	15	22	29
śr	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23	30
cz	6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17	24	31
pt	7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18	25	1
nr tygodnia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

	luty				marzec					kwiecień					maj					czerwiec			
pn	4	11	18	25	4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17	24		
wt	5	12	19	26	5	12	19	26	2	9	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18	25		
śr	6	13	20	27	6	13	20	27	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26		
cz	7	14	21	28	7	14	21	28	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20	27		
pt	8	15	22	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21	28		
nr tygodnia	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43		

święta, przerwy świąteczne, ferie zimowe
początek i koniec roku szkolnego
Rekolekcje
dni wolne od zajęć dyd.-wych., w tym egzamin gim.

liczba „efektywnych”	
poniedziałków	36
wtorków	36
śród	37
czwartków	35
piątków	35

Mając przygotowane przez nauczycieli plany pracy, dyrektor szkoły może, tak naprawdę w każdej chwili, dokonać kontroli stopnia realizacji podstawy programowej przez danego nauczyciela. Są one też bardzo przydatne podczas obserwacji zajęć, a także w trakcie monitorowania realizacji obowiązkowej liczby godzin przewidzianej podstawą programową dla danych zajęć edukacyjnych. Dyrektor musi szybko zareagować, kiedy okaże się, że zagrożony jest minimalny limit godzin. Sytuacja taka może być uwarunkowana długotrwałą nieobecnością nauczyciela lub właśnie niekorzystną sytuacją wynikającą z faktu, iż z różnych przyczyn, „przepadły” lekcje danego przedmiotu. Zagrożenie takie jest największe, kiedy dotyczy przedmiotu nauczanego tylko jedną godzinę tygodniowo. Ponieważ z punktu widzenia obowiązujących przepisów nauczyciel nie jest wprost zobowiązany do przygotowywania swojego rocznego planu (rozkładu) nauczania warto

Przykład arkusza monitorowania realizacji godzin podstawy programowej

	wrzesień		październik		listopad		grudzień		styczeń		luty		marzec		kwiecień		maj		czerwiec		razem		dni tygodnia																						
	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR	ZP	ZR																							
zajęcia																																													
język polski	20		23		21		16		10		20		22		18		19		16		185		pn-1, wt-1, czw-2, pt-1																						
historia	9		8		8		6		4		8		10		7		7		8		75		pn-1, śr-1																						
plastyka	4		5		4		3		2		4		4		4		4		3		37		cz-1																						
muzyka	4		5		4		3		2		4		4		4		4		3		37		cz-1																						
język angielski	13		12		12		10		6		12		15		10		11		12		113		pn-1, wt-1, śr-1																						
język niemiecki	8		9		9		6		4		8		9		7		7		7		74		pn-1, cz-1																						
matematyka	17		17		16		13		8		16		18		14		17		13		149		pn-1, wt-1, śr-1, pt-1																						
biologia	8		9		9		6		4		8		9		7		7		6		73		pn-1, pt-1																						
chemia	5		4		3		3		2		4		5		4		4		4		38		śr-1																						
geografia	4		5		4		3		2		4		4		4		4		3		37		cz-1																						
zajęcia techniczne	8		10		8		6		4		8		8		8		8		4		72		pt-2																						
wych. fizyczne	14		12		12		9		6		12		15		12		12		12		116		wt-1, śr-2																						
religia	10		8		6		6		4		8		10		8		8		8		76		śr-2																						
lekcje twórczości*	8		8		10		6		4		8		10		6		6		8		74		pn-2																						
ed. regionalna*	4		5		4		3		2		4		4		4		4		3		37		cz-1																						
godzina z wychowawcą	4		4		4		4		2		4		5		3		4		4		38		wt-1																						
razem	140		144		134		103		66		132		152		120		126		114		1231																								
wdź																																													
ZP – zaplanowane																							ZR – zrealizowane	wf – podano 3 godziny tygodniowo, godzina do rozliczenia w dziennikach zajęć dodatkowych																					

* Lekcje twórczości i edukacja regionalna to zajęcia edukacyjne wprowadzone do szkolnego planu nauczania za zgodą organu prowadzącego

zadbać o odpowiednie zapisy wewnątrzszkolnego prawa (np. statut), by uniknąć trudnych sytuacji. Poniżej zamieszczony został przykładowy arkusz monitorowania realizacji godzin podstawy programowej, którego przygotowanie wymagało od dyrektora trochę wysiłku. Efekt okazał się jednak satysfakcjonujący, gdyż wpisywane comiesięczne zestawienia godzin pozwalały na bieżąco śledzić postęp w realizowaniu materiału. Były też sygnałem dla dyrektora, który w II półroczu roku szkolnego w taki sposób zaplanował zastępstwa, by nieobecności spowodowane chorobą nauczyciela nie wpłynęły na realizację podstawy programowej. Zastanović się należy czy w danej szkole stosować comiesięczne rozliczenie godzin planowanych i zrealizowanych z poszczególnych zajęć, czy też okresowe lub roczne. Zależy to oczywiście od indywidualnych uwarunkowań i decyzji dyrektora. Na pewno warto przypominać podczas spotkań rady pedagogicznej, że realizacja podstawy programowej jest obowiązkiem nauczyciela przedmiotu, a za nadzór nad przebiegiem pracy nauczyciela odpowiedzialny jest dyrektor szkoły.

9.4. Tygodniowy wymiar godzin

Nowe rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania określa tygodniową liczbę godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w poszczególnych klasach:

klasa I – 29 godzin, a w oddziale dwujęzycznym – 31 godzin,

klasa II – 30 godzin, a w oddziale dwujęzycznym – 32 godziny,

klasa III – 31 godzin, a w oddziale dwujęzycznym – 33 godziny

oraz tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych:

w oddziałach specjalnych – 12 godzin na oddział,

w oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych – 2 godziny na ucznia.

W przypadku uczęszczania ucznia na zajęcia religii lub etyki, zajęcia wychowania do życia w rodzinie, zajęcia języka mniejszości narodowej, etnicznej lub języka regionalnego, zajęcia z nauki własnej historii i kultury lub zajęcia sportowe w oddziałach i szkołach sportowych oraz w szkołach mistrzostwa sportowego – wymiar godzin przeznaczonych na realizację tych zajęć określają odrębne przepisy. **Te godziny nie wliczają się do tygodniowego limitu opisanego powyżej.**

Zajęcia wychowania do życia w rodzinie

Zmiany dotyczą również zajęć wychowania do życia w rodzinie. Dotychczas były one organizowane z godzin do dyspozycji dyrektora szkoły. Zgodnie z obowiązującym brzmieniem rozporządzenia² będą organizowane z godzin spoza „ramówki”. Jeśli uczniowie nie będą uczestniczyli w zajęciach wychowania do życia w rodzinie to godzin tych nie będzie można przeznaczyć na inne zajęcia.

Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły

Wymiar godzin do dyspozycji dyrektora szkoły w danym roku szkolnym wynika z liczby nauczycieli zatrudnionych w danej szkole i jest określany przez dyrektora szkoły,

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz.U. Nr 67, poz. 756 z późn. zm.)

z uwzględnieniem art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. Nauczyciel szkoły podstawowej i gimnazjum, w tym specjalnych, jest obowiązany prowadzić zajęcia opieki świetlicowej lub zajęcia w ramach godzin przeznaczonych w ramowych planach nauczania do dyspozycji dyrektora szkoły, z wyjątkiem godzin przeznaczonych na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w wymiarze 2 godzin w tygodniu.

Ponadto dyrektor ma do dyspozycji godziny stanowiące różnicę pomiędzy minimalną liczbą godzin potrzebną do zrealizowania podstawy programowej a tygodniowym wymiarem godzin w cyklu. W przypadku gimnazjum liczba tych godzin wynosi 2 w cyklu. Sposób wyliczania liczby godzin przedstawiamy niżej.

inne zajęcia obowiązkowe	1	obowiązkowe zajęcia edukacyjne	
	2	wychowanie do życia w rodzinie	
	3	religia/etyka	
	4	nauka języka mniejszości narodowej, etnicznej i języka regionalnego	
	5	zajęcia rewalidacyjne dla uczniów niepełnosprawnych: • w oddziale specjalnym – po 12 godzin na oddział, • w oddziale ogólnodostępnym lub integracyjnym – po 2 godziny tygodniowo na ucznia.	
	6	zajęcia organizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej	
	7	zajęcia przyznane przez organ prowadzący*	
Tygodniowy wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych			
<i>Ustalony wymiar godzin obowiązkowych zajęć, który musi być zrealizowany w każdej klasie.</i>		typowy oddział	oddział dwujęzyczny
	klasa I	29 godz.	31 godz.
	klasa II	30 godz.	32 godz.
	klasa III	31 godz.	33 godz.
	<i>razem</i>	90 godz.	96 godz.
Minimalny wymiar obowiązkowych zajęć w ciągu 3 lat			
	minimalny wymiar godzin	tygodniowy wymiar godzin	
suma limitów obowiązkowych zajęć edukacyjnych, które należy zrealizować w ciągu 3 lat nauki w gimnazjum	2825	88**	
godziny do dyspozycji dyrektora szkoły tzw. „wolne godziny”	60	2***	mogą być dodane wyłącznie do obowiązkowych zajęć edukacyjnych
	2885	90	

* zajęcia te nie wchodziły do tygodniowego wymiaru godzin (29, 30 lub 31 godzin w zależności od klasy).

** zaokrąglenie wynikające z podzielenia minimalnej liczby godzin zajęć obowiązkowych realizowanych przez minimum 32 tygodniowe lata szkolne.

*** różnica (w zaokrągleniu) wynikająca z przeliczenia minimalnej liczby godzin wynikającej z realizacji podstawy programowej w ciągu 32 tygodniowych lat szkolnych w stosunku do faktycznej liczby godzin, w których odbywają się obowiązkowe zajęcia edukacyjne w ciągu całego etapu edukacyjnego.

9.5. Przedłużenie etapu edukacyjnego uczniom niepełnosprawnym

W rozporządzeniu wprowadzono istotną zmianę dotyczącą uczniów niepełnosprawnych. Można przedłużyć im każdy etap edukacyjny **o jeden rok** zwiększając proporcjonalnie liczbę godzin przeznaczoną na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Zmieniła się procedura podejmowania decyzji o przedłużeniu okresu nauki dla uczniów niepełnosprawnych na danym etapie. Obecnie decyzję będzie podejmowała rada pedagogiczna po uzyskaniu pozytywnej opinii zespołu powołanego do planowania i koordynowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniowi oraz po uzyskaniu zgody rodziców ucznia. Ponadto, o rok wydłużono termin podejmowania decyzji o przedłużeniu etapu edukacyjnego. Zgodnie z nowym brzmieniem rozporządzenia decyzję tę należy podjąć nie później niż do końca lutego w ostatnim roku nauki w gimnazjum.

9.6. Szkolny plan nauczania

Zgodnie z ramowym planem nauczania dyrektor szkoły ustala szkolny plan nauczania, w którym określa dla danego etapu edukacyjnego w poszczególnych klasach tygodniowy wymiar godzin:

- 1) obowiązkowych zajęć edukacyjnych;
- 2) zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych;
- 3) dodatkowych zajęć edukacyjnych, zajęć religii lub etyki, zajęć wychowania do życia w rodzinie, zajęć języka mniejszości narodowej, etnicznej lub języka regionalnego, zajęć z nauki własnej historii i kultury oraz zajęć z nauki geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa, do której należą uczniowie z danej szkoły, a także zajęć sportowych w oddziałach i szkołach sportowych lub szkołach mistrzostwa sportowego – jeżeli takie zajęcia są prowadzone.

9.7. Obliczanie tygodniowej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w cyklu

Tygodniową liczbę godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w cyklu nauczania obliczamy dzieląc minimalną liczbę godzin w cyklu przez 32 tygodnie. Wyniki uśrednionych obliczeń tygodniowego wymiaru godzin poszczególnych zajęć edukacyjnych przedstawia poniższa tabela:

przedmiot	minimalna liczba godzin w cyklu kształcenia	tygodniowa liczba godzin w cyklu kształcenia	w oddziale dwujęzycznym
język polski	450	14	14
dwa języki obce nowożytne	450 + 190 godz.*	14	14 + 6*
muzyka	30	1	1
plastyka	30	1	1
historia	190	6	6
wiedza o społeczeństwie	65	2	2
geografia	130	4	4

biologia	130	4	4
chemia	130	4	4
fizyka	130	4	4
matematyka	385	12	12
informatyka	65	2	2
wychowanie fizyczne	385	12	12
edukacja dla bezpieczeństwa	30	1	1
zajęcia artystyczne	65	2	2
zajęcia techniczne	65	2	2
godziny z wychowawcą	95	3	3
razem		88	94

* oznacza dodatkową liczbę godzin języka obcego, który jest drugim językiem nauczania

Suma tygodniowych liczb godzin w poszczególnych klasach wynosi:

29 + 30 + 31 = 90 godzin, a w oddziałach dwujęzycznych 31 + 32 + 33 = 96

Zatem różnica w obu przypadkach wynosi 2 godziny. Dyrektor, opracowując plany nauczania dla poszczególnych klas może te 2 godziny „dołożyć” do wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych uwzględniając potrzeby uczniów. W rozporządzeniu nie określono przeznaczenia tych godzin, a więc jest to autonomiczna decyzja szkoły, jednak można je wykorzystać wyłącznie na zwiększenie obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Porównanie liczby godzin wynikających z aktualnie obowiązującego rozporządzenia z liczbą godzin wynikających z nowelizacji rozporządzenia

przedmiot	obecnie		nowa „ramówka”		przedmiot
język polski	14	88	88	14	język polski
język angielski	8			8	język angielski
język	6			6	język
muzyka	1			1	muzyka
plastyka	1			1	plastyka
historia	6			6	historia
wiedza o społeczeństwie	2			2	wiedza o społeczeństwie
geografia	4			4	geografia
biologia	4			4	biologia
chemia	4			4	chemia
fizyka i astronomia	4			4	fizyka i astronomia
matematyka	12			12	matematyka
informatyka	2			2	informatyka
wychowanie fizyczne	12			12	wychowanie fizyczne
edukacja dla bezpieczeństwa	1			1	edukacja dla bezpieczeństwa
zajęcia artystyczne	2			2	zajęcia artystyczne
zajęcia techniczne	2			2	zajęcia techniczne
godzina z wychowawcą	3	3	godzina z wychowawcą		
godziny do dyspozycji dyrektora	1,5	1,5	2**	2**	godziny do dyspozycji dyrektora
religia	6	6	6	6	religia
wychowanie do życia w rodzinie	1,5 dyr*	1,5*	1,5	1,5	wychowanie do życia w rodzinie
razem	97		97,5		razem

* zajęcia wychowania do życia w rodzinie realizowane z godzin do dyspozycji dyrektora

** godziny do dyspozycji dyrektora wynikające z różnicy sumy godzin ustalonych do zrealizowania w każdej klasie (kl. I – 29, kl. II – 30, kl. III – 31, razem: 90) i sumy godzin wynikających z minimum określonego dla poszczególnych zajęć edukacyjnych (88)

Blok przedmiotowy

W szkolnym planie nauczania dopuszcza się wprowadzenie zestawienia zajęć edukacyjnych w blok przedmiotowy, w ramach którego prowadzone jest zintegrowane nauczanie treści i umiejętności z różnych dziedzin wiedzy, realizowane w toku jednolitych zajęć edukacyjnych, zwany dalej „blokiem przedmiotowym”, pod warunkiem zapewnienia realizacji celów i treści nauczania wynikających z podstawy programowej oraz zachowania co najmniej minimalnej liczby godzin na danym etapie edukacyjnym przewidzianych dla poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych, określonych w ramowym planie nauczania dla danego typu szkoły. W gimnazjum można połączyć w blok np. muzykę i plastykę. Liczba godzin dla bloku będzie sumą minimalnej liczby godzin dla muzyki, plastyki i wyniesie co najmniej 60 godzin w cyklu nauczania.

Podział na grupy

Informatyka – liczba uczniów w grupie do 24 i nie może przekraczać liczby stanowisk komputerowych w pracowni komputerowej. Zapis dotyczący jednakowej liczby uczniów i komputerów wejdzie w życie od 1 września 2013 r. Do tego czasu szkoły mają czas na ewentualne doposażenie pracowni. Przepis ten dotyczy wszystkich uczniów w gimnazjum realizujących zarówno „starą” jak i „nową” ramówkę.

Język obcy – przy podziale na grupy należy uwzględnić stopień zaawansowania znajomości języka obcego; zajęcia są prowadzone w grupach oddziałowych, międzyoddziałowych lub międzyklasowych, liczących do 24 uczniów. Ponadto, w gimnazjach liczących nie więcej niż dwa oddziały każdej klasy można tworzyć grupy liczące nie mniej niż 7 uczniów.

Zajęcia, dla których z podstawy programowej wynika konieczność prowadzenia ćwiczeń, w tym laboratoryjnych – podziału należy dokonać na nie więcej niż połowie zajęć w oddziałach liczących więcej niż 30 uczniów. W gimnazjum dotyczy to przedmiotów: biologia, chemia, fizyka, zajęcia techniczne, edukacja dla bezpieczeństwa.

Wychowanie fizyczne – zajęcia obowiązkowe są prowadzone w grupach oddziałowych, międzyoddziałowych lub międzyklasowych liczących do 26 uczniów, a w przypadku oddziałów integracyjnych i oddziałów specjalnych, liczących nie więcej niż liczba uczniów w danym oddziale. Nowe rozporządzenie nie wskazuje minimalnej liczby uczniów na zajęciach wychowania fizycznego, zatem dopuszczalny jest np. podział 27-osobowej klasy liczącej 10 dziewcząt i 17 chłopców na dwie grupy jedнопłciowe.

Podziału na grupy można dokonywać również w innych przypadkach za zgodą organu prowadzącego.

Dla przypomnienia:

Grupa oddziałowa – to grupa utworzona z uczniów tego samego oddziału czyli na przykład grupa 1 z IIA i grupa 2 z IIA.

Grupa międzyoddziałowa – to grupa utworzona z uczniów z różnych oddziałów tej samej klasy, na przykład grupa uczniów z IIA i IIB.

Grupa międzyklasowa – to grupa utworzona z uczniów różnych klas, na przykład grupa dziewcząt z IA i IIB lub grupa uczniów z klasy IB i IIB.

Dodatkowe godziny

Organ prowadzący szkołę, na wniosek dyrektora szkoły, może przyznać nie więcej niż 3 godziny tygodniowo dla każdego oddziału (grupy międzyoddziałowej lub grupy międzyklasowej) w danym roku szkolnym na realizację zajęć edukacyjnych wskazanych we wniosku, w tym na:

- 1) okresowe lub roczne zwiększenie liczby godzin wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych;
- 2) dodatkowe zajęcia edukacyjne rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów:
 - a) z języka obcego nowożytnego innego niż język obcy nowożytny nauczany obowiązkowo w danej szkole,
 - b) zajęcia, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz program nauczania tych zajęć został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania.

Dodatkowe zajęcia edukacyjne, dyrektor szkoły może wprowadzić do szkolnego planu nauczania po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady rodziców. W przypadku wprowadzenia dodatkowych zajęć edukacyjnych udział uczniów w tych zajęciach jest obowiązkowy.

Na te dodatkowe godziny nie ma subwencji oświatowej, przydzielenie ich zależy od zasobności organu prowadzącego. Możemy je wykorzystać na wprowadzenie dodatkowych zajęć edukacyjnych budujących specyfikę gimnazjum. Należy pamiętać jednak, że dla takich zajęć nie ma podstawy programowej więc wprowadzenie ich wymaga opracowania programu nauczania i dopuszczenia go przez dyrektora po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej.

10. Przykładowe ramówki

Opracowanie szkolnego planu nauczania wymaga odpowiedniego przygotowania danych zgodnie z poniższym schematem, który przedstawia jakie rodzaje godzin powinniśmy wziąć pod uwagę tworząc oddziałowe plany nauczania. Pamiętać należy, że planujemy pracę od razu na cały etap edukacyjny czyli na trzy lata.

Szkolny plan nauczania składa się ze wszystkich oddziałowych planów nauczania

Poniżej przedstawiamy przykładowe plany nauczania. W tabelach cyframi pogrubionymi oznaczono godziny wynikające z różnicy pomiędzy minimalną liczbą godzin na zajęcia obowiązkowe a tygodniową liczbą godzin w poszczególnych klasach.

Przykład 1 – ze zwiększoną liczbą godzin matematyki

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190

wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130
fizyka	1	2	1	4	128	130
matematyka	4+1	4+1	4	14	385+63	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	1	1		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

W przedstawionym powyżej przykładzie przydzielając 2 godziny do matematyki zyskujemy w cyklu 63 godziny przy założeniu, że nauka będzie trwać przez 32 tygodnie w roku. Dodając do tego godziny zrealizowane w pozostałych tygodniach, zysk jest jeszcze większy. W takim przypadku powinniśmy zadbać o odpowiedni program nauczania – własny lub innego autora, dostosowany do rzeczywistej liczby godzin oraz możliwości uczniów.

Powyższe uwagi dotyczą również pozostałych przykładów przedstawionych poniżej. Dwie godziny tygodniowo w cyklu pozwalają na realizację różnych celów, m.in. wyrównywanie szans edukacyjnych, realizację dodatkowych treści, prowadzenie dodatkowych doświadczeń i ćwiczeń. Pozwalają też na kreowanie specyfiki poszczególnych oddziałów dając uczniom szansę rozwoju zgodnie z ich zainteresowaniami. Warto to świadomie wykorzystać aby nie zmarnować tego czasu.

Do zrealizowania wymaganego minimum godzin, określonego w rozporządzeniu w niektórych przedmiotach brakuje 1 lub 2 godzin. Nie zapominajmy jednak, że rok szkolny trwa przeciętnie 36 – 38 tygodni, więc przy rytmicznej pracy te braki z pewnością zostaną zrealizowane, a nawet uzyskamy pewną nadwyżkę godzin, które możemy przeznaczyć na utrwalanie wiadomości, doskonalenie różnych umiejętności, pracę metodą projektu lub innymi aktywizującymi metodami a także na wycieczki tematyczne, festiwal nauki, organizację konkursów itp.

Warunkiem zrealizowania pełnej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych jest rytmiczna praca, duża dyscyplina nauczycieli i bieżące monitorowanie tak, aby w razie zagrożenia niezrealizowaniem odpowiedniej liczby godzin, podjąć działania, które temu zapobiegną.

Przykład 2 – zwiększona liczba godzin języka polskiego i języka obcego

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4+1	15	450+30	450
język obcy I	3	3	2+1	9	260+28	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	2	1	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	1	2	1	4	128	130
fizyka	1	2	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka	1	1		2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	1	1		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 3 – zwiększona liczba godzin zajęć artystycznych

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	2	1	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	1	2	1	4	128	130
fizyka	1	2	1	4	128	130

matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	2	+2		4	65+63	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 4 – zwiększony wymiar godzin matematyki, fizyki i chemii

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1+0,5	1	4,5	130+14	130
fizyka	2	1+0,5	1	4,5	130+14	130
matematyka	4+1	4	4	13	385+31	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		2		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 5 – zwiększona liczba godzin informatyki

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130
fizyka	2	1	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka	+1	+1	2	4	65+63	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		2		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 6 – zwiększona liczba godzin wychowania fizycznego

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130
fizyka	2	1	1	4	128	130

matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4+1	4+1	4	14	385+63	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		2		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 7 – zwiększona liczba godzin języka obcego

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3+1	3	2+1	10	260+60	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130
fizyka	2	1	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka		1	1	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		2		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że rok szkolny trwa 32 tygodnie

Przykład 8 – zwiększona liczba godzin z wychowawcą

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin zrealizowana*	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130
fizyka	2	1	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		2		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1+1	1+1	1	5	95+65	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	33,5	32,5	97,5		

Gimnazjum wielociągowe

W dużych gimnazjach można dla każdego oddziału opracować inny plan nauczania. Poniżej przedstawiamy plan nauczania dla gimnazjum dwuciągowego zbudowany z wyżej podanych przykładów.

Przykład 1

- w oddziale A zwiększona liczba godzin matematyki
- w oddziale B zwiększona liczba godzin języka polskiego i języka obcego

Szkolny plan nauczania – gimnazjum dwuciągowe								
przedmiot	klasa I A	klasa I B	klasa II A	klasa II B	klasa III A	klasa III B	razem oddział A	razem oddział B
język polski	5	5	5	5	4	4+1	14	15
język obcy I	3	3	3	3	2	2+1	8	9
język obcy II	2	2	2	2	2	2	6	6
muzyka					1	1	1	1
plastyka					1	1	1	1
historia	2	2	2	2	2	2	6	6
wiedza o społeczeństwie			1	1	1	1	2	2

geografia	1	2	2	1	1	1	4	4
biologia	2	2	1	1	1	1	4	4
chemia	2	1	1	2	1	1	4	4
fizyka	1	1	2	2	1	1	4	4
matematyka	4+1	4	4+1	4	4	4	14	12
informatyka		1		1	2		2	2
wychowanie fizyczne	4	4	4	4	4	4	12	12
edukacja dla bezpieczeństwa					1	1	1	1
zajęcia artystyczne	1	1	1	1			2	2
zajęcia techniczne					2	2	2	2
godzina z wychowawcą	1	1	1	1	1	1	3	3
razem	29	29	30	30	31	31	90	90
religia	2	2	2	2	2	2	6	6
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1,5	1,5
razem	31,5	31,5	32,5	32,5	33,5	33,5	97,5	97,5

Przykład 2

- w oddziale A zwiększona liczba godzin zajęć artystycznych
- w oddziale B zwiększona liczba godzin matematyki, fizyki i chemii

Szkolny plan nauczania – gimnazjum dwuciągowe przykład 2								
przedmiot	klasa I A	klasa I B	klasa II A	klasa II B	klasa III A	klasa III B	razem oddział A	razem oddział B
język polski	5	5	5	5	4	4	14	14
język obcy I	3	3	3	3	2	2	8	8
język obcy II	2	2	2	2	2	2	6	6
muzyka					1	1	1	1
plastyka					1	1	1	1
historia	2	2	2	2	2	2	6	6
wiedza o społeczeństwie			1	1	1	1	2	2
geografia	2	1	1	2	1	1	4	4
biologia	2	2	1	1	1	1	4	4
chemia	1	2	2	1+0,5	1	1	4	4,5
fizyka	1	2	2	1+0,5	1	1	4	4,5
matematyka	4	4+1	4	4	4	4	12	13
informatyka					2	2	2	2
wychowanie fizyczne	4	4	4	4	4	4	12	12
edukacja dla bezpieczeństwa					1	1	1	1
zajęcia artystyczne	2		+2	2			4	2
zajęcia techniczne					2	2	2	2
godziny z wychowawcą	1	1	1	1	1	1	3	3
razem	29	29	30	30	31	31	90	90
religia	2	2	2	2	2	2	6	6
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1,5	1,5
razem	31,5	31,5	32,5	32,5	33,5	33,5	97,5	97,5

11. Arkusz organizacyjny

11.1. Podstawa prawna sporządzania

Arkusz organizacji szkoły jest podstawowym dokumentem organizacyjnym szkoły, w którym dyrektor określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym z uwzględnieniem szkolnego planu nauczania. Podstawę prawną do corocznego sporządzania arkusza organizacji szkoły określa § 12 załącznika nr 3 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624 z późn. zm.). Projekt arkusza, do zatwierdzenia przez organ prowadzący, składa dyrektor do dnia 30 kwietnia roku poprzedzającego rok szkolny, którego arkusz dotyczy. Wypełniony i opieczętowany arkusz jest przekazywany organowi prowadzącemu najczęściej w formie papierowej i elektronicznej. Organ prowadzący szkołę winien zatwierdzić arkusz organizacji w terminie do dnia 30 maja danego roku.

Przepisy aktów prawnych nie określają wzoru druku arkusza organizacji szkoły stąd też w zależności od wymagań danego organu prowadzącego mogą się one różnić lecz minimalna zawartość arkusza wynika z przepisów ww. rozporządzenia. Zgodnie z jego treścią w arkuszu organizacji określana jest corocznie szczegółowa organizacja nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym i powinny być w nim zamieszczone następujące dane:

- liczba pracowników szkoły (etaty pedagogiczne i etaty administracji i obsługi) w tym urlopy zdrowotne, oddelegowania do pracy w związkach zawodowych, uzupełniające etaty w szkole i w innej placówce,
- liczba stanowisk kierowniczych,
- ogólna liczba godzin zajęć edukacyjnych finansowanych ze środków przydzielonych przez organ prowadzący szkołę,
- liczba godzin zajęć prowadzonych przez poszczególnych nauczycieli,
- liczba uczniów (w tym z orzeczeniami poradni psychologiczno-pedagogicznej),
- liczba oddziałów (w tym sportowych, integracyjnych, dwujęzycznych, itd.).

Ponieważ arkusz organizacji pracy szkoły określa nie tylko szczegółową organizację nauczania, ale również wychowania i opieki w danym roku szkolnym, dlatego należy w nim uwzględnić także informacje dotyczące:

- biblioteki szkolnej, świetlicy, internatu, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- wymiaru zatrudnienia bibliotekarza, wychowawców świetlicy lub internatu, jak również nauczycieli realizujących ustalone w szkole formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- zajęć dodatkowych realizowanych przez nauczycieli zgodnie z obowiązkiem określonym w art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.).

W arkuszu organizacji pracy szkoły określić należy także jakie stanowiska kierownicze są w danej szkole (dyrektor, wicedyrektor, kierownik internatu, itp.), a także powierze-

nie dodatkowych funkcji nauczycielom (np. wychowawca klasy, opiekun stażu). Ponadto zapis art. 9d ust. 8 Karty Nauczyciela obliguje do podania w arkuszu organizacji liczby nauczycieli w podziale na stopnie awansu zawodowego, przystępujących do postępowań kwalifikacyjnych lub egzaminacyjnych w roku szkolnym, którego dotyczy arkusz, ze wskazaniem terminu złożenia przez nauczycieli wniosków o podjęcie tych postępowań.

W celu przygotowania i sporządzenie arkusza organizacji pracy szkoły należy przygotować dokumenty, które będą pomocne w jego opracowaniu a należą do nich:

- zasady i wytyczne organu prowadzącego, obowiązujące przy tworzeniu arkusza organizacji szkoły w danym roku szkolnym,
- szkolne plany nauczania, w których ujęte muszą być wszystkie obowiązkowe zajęcia edukacyjne, a także: zajęcia z religii, etyki, wychowania do życia w rodzinie i dodatkowych zajęć edukacyjnych, które zapewniają pełną realizację podstawy programowej,
- analizy dotyczące naboru do szkoły i liczby oddziałów,
- dane na temat tygodniowej liczby godzin pracy dydaktyczno-wychowawczej,
- dane dotyczące etatów pracowników administracji i obsługi,
- orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej w przypadku uczniów niepełnosprawnych (realizujących kształcenie specjalne),
- przepisy niezbędnych aktów prawnych związanych z organizacją kształcenia, wychowania i opieki w szkole.

W arkuszu ujmuje się tylko nauczycieli zatrudnionych w szkole, z którymi dyrektor nawiązał stosunek pracy. Planując jednak obsadę pedagogiczną na kolejny rok szkolny w przypadku można utworzyć wakat stwarzając tym samym możliwość zatrudnienia nowego nauczyciela. Decyzję o zawarciu umowy o pracę z nauczycielem podejmuje dyrektor szkoły, uwzględniając zgodność przydziału zajęć edukacyjnych poszczególnym nauczycielom z ich kwalifikacjami. Po nawiązaniu stosunku pracy z nauczycielem, najpóźniej do 31 sierpnia danego roku, dyrektor musi sporządzić aneks do arkusza organizacji szkoły, w którym uwzględni przydzielone zatrudnionemu nauczycielowi godziny zajęć edukacyjnych, dotychczas wykazane jako wakat.

11.2. Załączniki do arkusza organizacji pracy szkoły

Przepisy prawa nie zawierają wymogu dołączania do projektu arkusza organizacji szkoły dodatkowych dokumentów, w postaci załączników. Organ prowadzący szkołę w celu zweryfikowania danych zawartych w projekcie arkusza organizacji szkoły może sprecyzować w założeniach do opracowywania arkuszy organizacji szkoły na dany rok szkolny jakie dokumenty związane z organizacją placówki musi dołączyć dyrektor szkoły do arkusza organizacji w celu jego zaakceptowania. Załączniki takie mogą określać między innymi:

- aktualny wykaz numerów orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego (bez danych osobowych) lub indywidualnego nauczania (przypisanych do poszczególnych klas, data wydania orzeczenia, na jaki okres) wydanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną,
- pisemną zgodę organu prowadzącego na finansowanie planowanych dodatkowych działań (programy własne, innowacje wymagające przyznania szkole dodatkowych środków budżetowych),

- organizację zajęć z wychowania fizycznego w przypadku korzystania przez szkołę z możliwości organizacji 2 obowiązkowych godzin wychowania fizycznego w innych formach określonych przez rozporządzenie³,
- informację o nauczycielach przystępujących do postępowań kwalifikacyjnych lub egzaminacyjnych w roku szkolnym, którego dotyczy dany arkusz organizacyjny, ze wskazaniem terminów złożenia przez nauczycieli wniosków o podjęcie tych postępowań.

Zatwierdzenie arkusza organizacji pracy szkoły

Jeżeli w projekcie arkusza przekazanym do zaopiniowania przez organ prowadzący dane nie są zgodne z przepisami prawa oświatowego dotyczących organizacji wychowania, kształcenia i opieki w szkole stanowi to podstawę do wyrażenia negatywnej opinii, a organ prowadzący może polecić usunięcie uchybień.

Opiniowanie projektu arkusza organizacji pracy szkoły

Zgodnie z art. 41 ust. 2 ustawy o systemie oświaty rada pedagogiczna opiniuje organizację pracy szkoły lub placówki, w tym zwłaszcza tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych oraz projekt planu finansowego szkoły lub placówki. Przepis ten nie daje jednak upoważnienia radzie pedagogicznej do opiniowania arkusza organizacji. Podobnie też nie znajduje podstawy prawnej żądanie organu prowadzącego by arkusz organizacji był opiniowany przez związek zawodowy.

Dokumenty szkolne sporządzone na podstawie arkusza organizacji pracy szkoły

Arkusz organizacyjny określa liczbę oddziałów, które funkcjonują w szkole, zgodnie z założeniami przekazanymi dyrektorowi przed sporządzeniem arkusza organizacji szkoły. Na podstawie zatwierdzonego arkusza organizacji szkoły dyrektor szkoły, z uwzględnieniem zasad ochrony zdrowia i higieny pracy, ustala tygodniowy rozkład zajęć określający organizację zajęć edukacyjnych, w tym podział na przedmioty, klasy, grupy oraz przydział zajęć dla poszczególnych nauczycieli wraz z informacją o posiadanych przez nich kwalifikacjach.

Aneks do arkusza organizacji pracy szkoły

W przypadku zamiaru wprowadzenia zmian w arkuszu podobnie jak wszystkie inne zmiany, które powstaną w trakcie roku szkolnego w organizacji nauczania, wychowania i opieki już po zatwierdzeniu arkusza należy przedstawiać w formie aneksu, którego przyjęcie stanowić będzie integralną część arkusza organizacyjnego szkoły. Dyrektor szkoły, który chce dokonać zmian w organizacji nauczania musi zatem przygotować aneks do arkusza organizacji szkoły i uzyskać zgodę organu prowadzącego, który go zatwierdzi. W aneksie określa się przyczynę zaistniałych zmian, okres trwania zmian oraz informacje o nauczycielach, którym przydzielono nowe zadania, a także inne zmiany zachodzące w placówce (organizacyjne, stanowiskowe, płacowe) w zatwierdzonym arkuszu organizacyjnym.

Poniżej zamieszczono kilka przykładów arkuszy organizacyjnych na rok szkolny 2012/2013 z odpowiadającymi im szkolnymi planami nauczania uwzględniającymi zarówno dotychczasowe rozporządzenie o ramowych planach nauczania jak i nowe rozporządzenie wraz z opisem i komentarzami.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz.U. Nr 175, poz. 1042)

Przykład 1 – Arkusz Organizacji Gimnazjum 2012-2013

lp. liczba uczniów w tym chłopców oddziały	nowy ramowy plan			dotychczasowy ramowy plan nauczania									Godz. uczniowskie	Godz. nauczycielskie	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9						
	24	24	24	24	24	30	24	24	24	30					
	12	12	12	12	12	15	15	16	15	15					
	1A	1B	1C	2A	2B	2C	3A	3B	3C						
język polski	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4				42	42
historia	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				18	18
wiedza o społeczeństwie				1	1	1	1	1	1	1				6	6
język angielski	3	3	3	3	3	gr. 1 - 3	2	2	2	gr. 1 - 2				29	29
język niemiecki	2	2	2	2	2	gr. 2 - 3	2	2	2	gr. 1 - 2				22	22
matematyka	4	4	4	4	4	gr. 2 - 2				gr. 2 - 2				34,5	34,5
fizyka i astronomia	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1				12	12
chemia	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1				12	12
biologia	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1				12	12
geografia	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2				12	12
plastyka	1	1	1											3	3
muzyka				1	1	1								3	3
zajęcia artystyczne				1	1	1	2	2	2	2				9	9
zajęcia techniczne				1	1	1	2	2	2	2				9	9
edukacja dla bezpieczeństwa							1	1	1	1				3	3

informatyka	1	1	1	1	1	1	gr. 1 - 1			7	7
							gr. 2 - 1				
wychowanie fizyczne	gr. 1 - 4	gr. 1 - 4	gr. 1 - 4	dz. AB - 2	dz. AB - 2	dz. AB - 2	gr. 1 - 4	gr. 1 - 4	gr. 1 - 4	72	68
	gr. 2 - 4	gr. 2 - 4	gr. 2 - 4	gr. chł - 4	gr. chł - 4	gr. chł - 4	gr. 2 - 4	gr. 2 - 4	gr. 2 - 4		
godzina z wychowawcą	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9	9
religia	2	2	2	2	2	2	2	2	2	18	18
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	4,5	4,5
godziny z planów nauczania	31,5	31,5	31,5	33,5	33,5	33,5	33,5	32	32	291	
godziny nauczycielskie	35,5	35,5	35,5	35,5	35,5	35,5	43,5	36	36	333	333
godziny uczniowskie	35,5	35,5	35,5	37,5	37,5	37,5	43,5	36	36	337	
										obowiązki bibliotekarza	30
										obowiązki pedagoga	20
										obowiązki psychologa	10
										zniżka - dyrektor	18
										urlop dla poratowania zdrowia	18
										Razem	96
										ogółem	429

Plan nauczania klas pierwszych

przedmiot	1	2	3	suma
język polski	5	5	5 (1 dyr.)	15
język angielski	3	3	2	8
język niemiecki	2	2	2	6
muzyka		1		1
plastyka	1			1
historia	2	2	2	6
wiedza o społeczeństwie		1	1	2
geografia	1	1	2	4
biologia	1	1	2	4
chemia	2	1	1	4
fizyka i astronomia	2	1	1	4
matematyka	4	4	5 (1 dyr.)	13
informatyka	1	1		2
wychowanie fizyczne	4	4	4	12
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1
zajęcia artystyczne		1	1	2
zajęcia techniczne		1	1	2
godzina z wychowawcą	1	1	1	3
tygodniowo zajęć obowiązkowych	29	30	31	90
religia	2	2	2	6
wychowanie do życia w rodzinie	0,50	0,50	0,50	1,5
razem	31,5	32,5	33,5	97,5

W szkolnym planie dla klas pierwszych zachowany został limit godzin w poszczególnych latach określony w rozporządzeniu. Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły niewynikające z art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela zostały zaplanowane na zwiększenie godzin języka polskiego i matematyki w klasie trzeciej, przy czym nauczyciele tych przedmiotów winni zaplanować realizację podstawy programowej na 14 godzin – język polski i 12 godzin – matematyka, gdyż możliwa jest zmiana przydziału tych godzin na inne zajęcia w przypadkach szczególnych (np. problemy z realizacją podstawy programowej innych zajęć w wyniku długiej nieobecności nauczyciela danych zajęć i braku możliwości zatrudnienia nauczyciela na zastępstwo). Zajęcia religii oraz wychowania do życia w rodzinie nie wchodzi do limitu godzin zajęć obowiązkowych.

Plan nauczania klas drugich

przedmiot	1	2	3	suma
język polski	6	5	3	14
język angielski	3	3	2	8
język niemiecki	2	2	2	6
muzyka		1		1
plastyka	1			1
historia	2	2	2	6
wiedza o społeczeństwie		1	1	2
geografia	1	1	2	4
biologia	1	2	1	4
chemia	2	1	1	4
fizyka i astronomia	2	1	1	4

matematyka	4	4	4	12
informatyka	1	1		2
wychowanie fizyczne	4	4	4	12
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1
zajęcia artystyczne		1	1	2
zajęcia techniczne		1	1	2
godzina z wychowawcą	1	1	1	3
religia	2	2	2	6
godziny do dyspozycji dyrektora			1,5 dyr.	1,5
wychowanie do życia w rodzinie	0,5 dyr.	0,5 dyr.	0,5 dyr.	1,5
tygodniowo	32,5	33,5	31	97

W szkolnym planie nauczania dla klas drugich został zachowany limit godzin (33 godziny) określony w dotychczasowym rozporządzeniu o ramowych planach nauczania, gdyż zajęć wychowania do życia w rodzinie nie wlicza się do tygodniowego limitu. Pozostałe 1,5 godziny do dyspozycji dyrektora zostały zaplanowane do realizacji w klasie trzeciej i będą wykorzystane w kolejnym roku na zajęcia w zależności od potrzeb na zwiększenie roczne lub okresowe zajęć obowiązkowych.

Plan nauczania klas trzecich

przedmiot	1	2	3	suma
język polski	5	6	4 (1 dyr.)	15
język angielski	3	3	2	8
język niemiecki	2	2	2	6
muzyka	1			1
plastyka	1			1
historia	2	2	2	6
wiedza o społeczeństwie		1	1	2
geografia	1	1	2	4
biologia	2	1	1	4
chemia	1	2	1	4
Fizyka i astronomia	1	2	1	4
Matematyka	4	5	3,5 (0,5 dyr.)	12,5
Informatyka	1	1		2
Wychowanie fizyczne	4	4	4	12
Edukacja dla bezpieczeństwa			1	1
Zajęcia artystyczne			2	2
Zajęcia techniczne			2	2
Godzina z wychowawcą	1	1	1	3
Religia	2	2	2	6
Godziny do dyspozycji dyrektora				0
Wychowanie do życia w rodzinie	0,5 dyr.	0,5 dyr.	0,5 dyr.	1,5
tygodniowo	31,5	33,5	32	97

W szkolnym planie nauczania dla klas trzecich został zachowany limit godzin (33 godziny) określony w dotychczasowym rozporządzeniu o ramowych planach nauczania, gdyż zajęć wychowania do życia w rodzinie nie wlicza się do tygodniowego limitu. Pozostałe godziny do dyspozycji dyrektora zostały przydzielone na zwiększenie o 1 godzinę zajęć z języka polskiego oraz o 1 godzinę na pół roku (w pierwszym okresie) z matematyki.

razem	29	12	29	9	29	10	23	31	10	31	5	31	5	24	28	8	28	8	4	22	335	69	404			
religia	2		2		2		2		2	2		2			2	2	2		2		18	0	18			
wych. do życia w rodzinie	0,5		0,5		0,5		0,5		0,5	0,5		0,5			0,5	0,5	0,5		0,5		4,5	0	4,5			
godz. do dys. dyr.															1,5	1,5	1,5		1,5		4,5	0	4,5			
razem	31,5	12	31,5	9	31,5	10	23	33,5	10	33,5	5	33,5	5	24	30,5	8	30,5	8	30,5	4	22	357,5	69	426,5		
bibliotekarz																								30	30	
pedagog																									20	20
psycholog																									10	10
zniżka dyrektora																									13	13
razem																									499,5	

W arkuszu uwzględniono dotychczasowe rozporządzenie o ramowych planach nauczania w klasach II i III. W klasie I plany nauczania (dla każdego oddziału inny) zostały opracowane zgodnie z nowym rozporządzeniem. Uwzględnione zostały również godziny nauczycieli wspomagających. Zatwierdzenie liczby godzin dla specjalistów zależy od organu prowadzącego. Cyframi pogrubionymi oznaczono godziny do dyspozycji dyrektora w klasie III, które nie zostały przypisane do żadnego z przedmiotów, decyzję podejmuje dyrektor uwzględniając potrzeby uczniów i szkoły. Cyfry pogrubione – matematyka w klasie Ib – tu liczba godzin wynosi 4 + 1 godzina z dyspozycji dyrektora. Analogicznie w planach nauczania poniżej cyframi pogrubionymi oznaczono godziny do dyspozycji dyrektora.

Szkolny plan nauczania – klasa 1a

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin *	wymagane minimum
język polski	5	5	4+1	15	480	450
język obcy I	3	3	2+1	9	288	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	2	1	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	1	2	1	4	128	130
fizyka	1	2	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka	1	1		2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	1	1		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że zajęcia będą realizowane minimum przez 32 tygodnie w każdym roku szkolnym

Szkolny plan nauczania – klasa 1b

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	Liczba godzin *	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	2	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	2	1	1	4	128	130

fizyka	1	2	1	4	128	130
matematyka	4+1	4+1	4	14	448	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezp.			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	1	1		2	64	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wych. do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że zajęcia będą realizowane minimum przez 32 tygodnie w każdym roku szkolnym

Szkolny plan nauczania – klasa 1c

przedmiot	klasa I	klasa II	klasa III	razem	liczba godzin *	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język obcy I	3	3	2	8	256	260
język obcy II	2	2	2	6	192	190
muzyka			1	1	32	30
plastyka			1	1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	2	1	1	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	1	2	1	4	128	130
fizyka	1	2	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka			2	2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne	2	2		4	128	65
zajęcia techniczne			2	2	64	65
godziny z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
razem	29	30	31	90		
religia	2	2	2	6		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5	0,5	0,5	1,5		
razem	31,5	32,5	33,5	97,5		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że zajęcia będą realizowane minimum przez 32 tygodnie w każdym roku szkolnym

Szkolny plan nauczania klas drugich i trzecich

przedmiot	1	2	3	razem	liczba godzin *	wymagane minimum
język polski	5	5	4	14	448	450
język angielski	3	3	2	8	256	260
język niemiecki	2	2	2	6	192	190
muzyka	1			1	32	30
plastyka	1			1	32	30
historia	2	2	2	6	192	190
wiedza o społeczeństwie		1	1	2	64	65
geografia	1	1	2	4	128	130
biologia	2	1	1	4	128	130
chemia	1	2	1	4	128	130
fizyka i astronomia	1	2	1	4	128	130
matematyka	4	4	4	12	384	385
informatyka	1	1		2	64	65
wychowanie fizyczne	4	4	4	12	384	385
edukacja dla bezpieczeństwa			1	1	32	30
zajęcia artystyczne		1	1	2	64	60
zajęcia techniczne		1	1	2	64	60
godzina z wychowawcą	1	1	1	3	96	95
religia	2	2	2	6		
godziny do dyspozycji dyrektora			1,5 dyr.	1,5		
wychowanie do życia w rodzinie	0,5 dyr.	0,5 dyr.	0,5 dyr.	1,5		
tygodniowo	31,5	33,5	32	97		

* liczba godzin zrealizowana w cyklu z założeniem, że zajęcia będą realizowane minimum przez 32 tygodnie w każdym roku szkolnym.

Wychowanie do życia w rodzinie z godzin do dyspozycji dyrektora (nie wchodzi w tygodniowy limit godzin dla ucznia. Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły pozostawiono bez przydziału i będzie je można wykorzystać w razie potrzeb na roczne lub okresowe zwiększenie obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

12. Dobre rady, o czym należy pamiętać

Dobre rady dla nauczycieli

- Przeczytaj dokładnie podstawę programową przedmiotu nie tylko dla swojego etapu edukacyjnego, ale również dla etapu wcześniejszego i późniejszego.
- Nie wymagaj od ucznia tego, czego nie mógł się nauczyć na etapie wcześniejszym, pomóż mu wyrównać braki.
- Zauważ, że nowa podstawa programowa zawiera standardy wymagań egzaminacyjnych i jest napisana językiem wymagań, a więc wskazuje na efekty kształcenia.
- Możesz sam napisać lub wybrać program, który zostanie dopuszczony przez dyrektora.
- Śledź proces zatwierdzania podręczników na stronie internetowej MEN – przyda Ci się w momencie podejmowania decyzji.
- Planując swoją pracę pamiętaj, że masz efektywnie realizować minimalną liczbę godzin określoną w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania.
- Jeśli jesteś nauczycielem języka obcego zaplanuj, opracuj lub wybierz narzędzia diagnostyczne badające poziom zaawansowania języka przez ucznia.
- Rok szkolny trwa średnio 35-36 tygodni nauki, podstawa programowa została ustalona tak, by można ją było zrealizować w ciągu 32 tygodni, masz więc czas na powtórki i na realizację swoich projektów.
- Korzystaj z nowych pomocy dydaktycznych – np. programów multimedialnych. Jeśli ich nie masz – zgłaszaj ten problem dyrektorowi – może uda się go rozwiązać.
- Pomocne będzie numerowanie efektywnie zrealizowanych godzin obowiązkowych przedmiotu celem monitorowania realizacji treści podstawy programowej.
- Zwracaj się z problemami do dyrektora szkoły, zwłaszcza, gdy widzisz problemy z realizacją treści podstawy programowej.
- Miej świadomość, że to Ty jesteś odpowiedzialny za realizację podstawy programowej.
- Dbaj o doskonalenie zawodowe.
- Bądź elastyczny. Zmień swój sposób myślenia!

Dobre rady dla dyrektorów

- Dokładnie i ze zrozumieniem przeczytaj (nawet kilka razy) rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania i podstawę programową.
- Pracuj z kalendarzem, policz dni robocze w każdym roku szkolnym.
- Zwróć uwagę na konkretne dni tygodnia, czy przypadkiem z planu „nie wypadają” częściowy któryś dzień (np. poniedziałek lub czwartek).
- Licz w cyklu 3-letnim. Zaplanuj liczbę tygodni, przez którą będziesz dzielił liczbę godzin przeznaczonych na dany przedmiot lub edukację. Nanieś koncepcję na swój kalendarz.
- Bądź twórczy i otwarty na zmiany!
- Pozyskaj liderów!
- Pamiętaj, że szkoła jest DLA UCZNI!

Dobre rady dla organów prowadzących

- Wraz z wprowadzeniem reformy programowej, oprócz ramowego planu nauczania, zmieniło się wiele innych przepisów. Konieczna jest znajomość filozofii tych zmian, aby dobrze wykorzystać jej możliwości.

- Warto pozwolić dyrektorom na poszukiwanie ciekawych rozwiązań organizacyjnych, nie ograniczać ich inwencji, wspierać w poszukiwaniu najlepszych rozwiązań – po prostu zaufać.
- Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły, przeznaczone na realizację obowiązku określonego w art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela:
 - są do dyspozycji dyrektora konkretnej szkoły lub placówki,
 - nie są dodatkowo opłacane,
 - ich przydział leży w kompetencji dyrektora szkoły, nie należy go w tym ograniczać,
 - rejestrowanie i rozliczanie tych godzin odbywa się w cyklu półrocznym,
 - godziny te dyrektor może przeznaczyć tylko na wspieranie uczniów ze specyficznymi wymaganiami i na rozwój zainteresowań,
 - liczba tych godzin może być niższa od liczby etatów przeliczeniowych w arkuszu organizacji szkoły.
- Warto zastanowić się na dostosowaniu arkusza organizacji szkoły, tak aby lepiej odpowiadał możliwościom wynikającym z nowych ramowych planów nauczania. Firmy komputerowe nie zawsze są w stanie sprostać nowym zasadom sporządzania arkuszy.
- Warto wspomóc szkołę w zadbaniu o wyposażenie w sprzęt i pomoce dydaktyczne zgodnie z potrzebami reformy.
- Warto zadbać o taką organizację dowozu uczniów, by nie pogłębiać różnic w możliwości wyboru zajęć sportowych i artystycznych.
- Wspólnym interesem jest dobro dziecka i ucznia – mimo trudności ekonomicznych!

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

www.ore.edu.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego